

II RIIGIKOGU

8. istungjärk.

Protokoll nr. 224 (7).

1925. a.

II Riigikogu koosolek, 6. mail 1925. a.
kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 85 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: siseminister **K. Einbund**, sõjaminister **J. Soots**, rahaminister **L. Sepp**, teedeminister **K. Wirma**, tööhoolekandeminister **Chr. Kaarna**, põllutöominister **A. Kerem**, kohtuminister **R. Gabrel**, portfelli minister **K. Ast**.

P ä e w a k o r d:

1. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Kanamunade väljaveo kontrolli seadus — III lugemisel.

3. Riigimaade põlisele tarvitamisele ja omanduseks andmise seadus — II lugemisel.

4. Maanteede seadus — omawalitsuse komisjoni ettepanek.

5. Eesti wabariigi Tartu ülikooli seadus — II lugemisel.

6. Küütide seaduse § 6. muutmise seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**, pärast abiesimees **M. Martna**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Piiskar**, pärast sekretäär **T. Kalbus**.

Koosolek algab kell 5.25 min.

1. Päewakorra Juhataja **J. Tõnisson**: Awan Riigikogu koosoleku. Riigikogu liigetele kättesaadetud päewakorra kohta muudatusi ei tehta, loen päewakorra wastuwõetuks.

Enne päewakorra juurde asumist on sõna rkl. Jõeäär'il isiklikus asjas.

2. A. Jõeäär'i sõnawõtmine isiklikus asjas. **A. Jõeäär** (sd.): Lugupeetud härrad rahwasaadikud Eile,

kui mina ettepaneku tegin maahinnaks wõtta maade peale ingrosseeritud wõlgade wäärtus, põhjendades sellega, et riigil endistele omanikkudele ei tule rohkem maksta, ja et asunik ka

rohkem ei pruugi maksta, kui riik ise maksab, siis on selle ettepaneku ajal, nagu ma pärast kuulsin, Saksa rühmast rkl. de Vries wahela hüüdnud: „Küll meie Teile weel näitame!“ Ma tahaksin tähendada siin, et mina ega rühm kuhu mina kuulun, end sarnastest ähwardustest heidutada ei lase ja usun kindlasti, et feodaalkord meil lõpulikult häwinenud on ja et Saksa wõim Eesti rahwast oma rusika alla kunagi enam ei saa. Saksa rühma üksikud esitajad wõiksid need ähwardused enda jaoks pidada.

3. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse muutmise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustawson** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega redaktsiooni komisjoni parandused 1. ja 2.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette wastu wõtta „Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse muutmise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel wastuwõetud kujul ühes järgmiste muudatustega:

1. § 1., punkt 6: kohtuminist. kodifik., peab olema kohtuministeeriumi kodifikatsioon.

2. § 1. märkus wastu wõtta järgmiselt: Käesolewas jaotuses ettenähtud kuupalku kõrgendatakse: neile, kes teeninud vähemalt 3 aastat käesolewas jaotuses ettenähtud ametites pärast 1. jaanuari 1919. a. — kolmetuhande marga wõrra ja neile, kes teennud vähemalt 6 aastat — kuuetuhande marga wõrra. Nimetatud aja hulka arwatakse ka teenistusaeg kohtuministrina wõi ta abina, sõjaringkonnakohtu esimehena wõi alalise liikmena, sõjawäe prokuröörina wõi ta abina.

4. Kanamunade väljaveo kontrolli seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Tonkman** kannab ette ja eraldi hääletami-

sel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu peal kirija §§ 1—11.

Kanamunade wäljaweo kontrolli seadus.

I.

§ 1. Kanamune wõib Eestist wälja wedada ainult käesolewas seaduses ettenähtud alustel ja korras.

§ 2. Käesolewa seaduse alla ei kuulu saadetised (post, raudtee, laewa ja muud) kunni 2 kgr. raskuseni ning kanamunad, mis kaasa wõetakse isiklikuks tarwituks, kuid mitte üle 2 kgr.

§ 3. Isikud ja asutused, kes soowiwad Eestist kanamune wälja wedada, peawad endile sellekohased load wõtma. Lubade wäljaandmisel tuleb nõuda, et ekspordööridel oleksid ekspordi nõuetele wastawad ruumid ja sisseseaded. Load annab põllutööminister kokkuleppel kaubandus-tööstusministriga.

§ 4. Eestist wõib wälja wedada kanamune, mis põllutööministri erimääruste nõuete kohaselt wäljaweoks kõlbulikuks tunnistatud ning warustatud wäljaweo kontrollmärgiga.

§ 5. Kanamunade wäljaweo kontrolli teostab põllutöömisteerium wastawate organide kaudu.

§ 6. Kanamunade wäljaweo kontrolli teostamise kulude kattteks wõetakse wäljaweetawate kanamunade pealt erimaksu, mille normi määrab kindlaks Wabariigi Walitsus põllutööministri ettepanekul. Tähendatud erimaks ei wõi tõusta üle 1% wäljaweetawate kanamunade hinnast. Kontroleerimise kuludest ülejäänud summa kulutatakse linnukaswatomise edendamiseks.

§ 7. Põllutööministril on õigus käesolewa seaduse teostamiseks erimäärusi wälja anda.

II.

§ 8. Ettetwõtete juhatajaid ja ükskuid isikuid, kes § 4. nimetatud kontrollmärki- sid käesolewa seaduse wõi selle seaduse § 7. põhjal põllutööministri poolt wäljaantawate erimääruste wastaselt tarwitawad, karistatakse rahatrahwiga kunni 50.000 margani wõi arestiga kunni 1½ kuuni; peale selle wõib kohus süüdlastelt isikutelt kui ka ettetwõtelt, kelle juhatajateks süüdlased isikud olid, ära wõtta kontrollmärkide tarwitamise õiguse kunni ühe aastani.

§ 9. Ettetwõtete juhatajaid ja üksikuid isikuid, kes wäljaweoks kõlbulikkude kanamunade hulgas esitawad wäljaweo kontrollile teadlikult wäljaweoks mitte-kõlbulikke kanamune, karistatakse rahatrahwiga kunni 100.000 margani wõi arestiga kunni 3 kuuni; peale selle wõib kohus süüdlastelt isikutelt ja ettetwõtelt, kelle juhatajateks süüdlased isikud olid, ära wõtta õiguse kanamune wälja wedada kunni 2 aastani.

§ 10. Selle seaduse §§ 8. ja 9. ettenähtud süüteoed alluwad rahukohtule.

§ 11. Põllutööministril on õigus §§ 8. ja 9. ettenähtud käesolewa seaduse ja wäljaweo erimääruste rikkumise korral ajutiselt kunni kohtuotsuse seadusjõusse astumiseni süüdistatawatelt isikutelt ja ettetwõtelt, kelle juhatajateks süüdistatawad isikud olid, ära wõtta kontrollmärkide tarwitamise ning kanamunade wäljaweo õiguse.

Juhataja **J. Tõnisson**: Asun lõpuhääletamisele. (Hä ä let a takse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

5. Riigimaaade J. Teetsow (põl.): põlisele tarwitamisele ja omanduseks andmise seadus — II lugemisel. Austatud Riigikogu liikmed! Ma tahtsin peatada § 7. 3 lõike juures. Selles paragrahwis on ette nähtud, et maakoha hinnale wõib

kunni 50% juurde lisada, arwesse wõttes turu lähedust ja teisi majanduslikke soodustusi. Mina leian, et niisugune suurendus tarwilik on seal, kus üldse head turuwõimalused ja teised majanduslikud soodustused. Kuid mina leian ka, et maakotade müümisel oleks väga tarwilik hinnaalandus ette näha, sest meil on terve rida halwa wäärtusega asunikkude kruntisid, kus majanduslik seisukord väga halb ja siin ei saa ühist mõõtu tarwitada. Wõtame näiteks Saaremaa: seal on asunikkude krundid wäheste kõlbuliku maaga ja selle juures weel väga halwad, paljud kohtadest mitteelujõulised, ja turule pääsemiseks ühendus puudulik. Kui meie need maakohad seame ühe hinna alla nende asunikkude kruntidega, kus rohkem kõlbulikku maad, siis teeme ülekohtu neile, kellel kõlbulikku maad tõesti wähe. Peaks wõimalik olema neis

kohtades teha hinnaalandust, kus halwad ja wähekõlbulikud maakohad, niisama turuseisukord ja majanduslikud soodustused pahad. Selleks esitan mina täiendawa ettepaneku, kolmanda lõike lõpus juurde wõtta järgmine lause: „Saarte peal wõib maakoha hinda kunni 50% alandada“.

Põllutööminister A. Kerem: Austatud Riigikogu liikmed! Enne kui käesolew paragrahw wastu wõtta — siin on II lugemisel mitmesuguseid parandusi tehtud — tahtsin ette kanda, kuidas mina nende paranduste sisu ja ulatust näen. Eriti maakomisjoni parandus, mis ühine ka härra rkl. Penno parandusega, räägib 40 gr. kullast kolmanda klassi põllumaa kohta. Iseenesest ei paista selles midagi iseäralikku olewat, sarnaneb umbes üldkomisjoni ettepanekule ja sellepärast wõib ehk Riigikogu liigetel kerge paista selle poolt olla. Aga waatame neid parandusi natuke lähemalt, mis nende sisu on, siis saame minu arwates teise pildi. 40 gr. kolmanda klassi põllumaa eest tähendab umbes 10.000 marka kõigeparema põllumaa eest, mis meil Eestis leidub. On weel tõesti ka paremaid maid, need on teise klassi maad. Kui selles proportsioonis wõtta, mis siin mõeldud, siis tuleks teise klassi maa hind 12.000 tiinu eest. Neid maid on meil wäga wähe, need on haruldased ja üksikud õnnelikud wõiwad neid ainult kasutada, suurem mass elab palju pahemate maade peal, mis palju alatesse klassidesse on jagatud. Näiteks neljas klass maad maksab 8000 marka tiin — ma ei too täpseid andmeid sadades ja kümnetes, waid ainult ümmargustes arwudes, — wiies klass — 5000, kuues — 2500, seitsmes — 1500, kaheksas 500 ja üheksas — 80 marka tiin. Kui weel karja- ja metsamaid arwestada, siis on hinnad weel mitu korda wäiksemad. Muuseas juhisin tähelepanu järgmise asjaolu peale: walitsuses oli hiljuti arutamisel Eesti-Läti piiri rajamise küsimus. Selle juures tuli üksikutelt eraomanikkudelt maid wõõrandada, nii põllu-, karja- kui ka heinamaid, mille eest tasuda tuleb turuhinna alusel. Hinnad, mis tasu aluseks kawatsetud wõtta, on minu arwates küll liiga kõrged, kuid siiski ei ole huwitusetä ära märkida, et sellekohaseid maahindu on kaks maakonnawalitsust wälisministeeriumile soowitanud. Sin on põllumaa hind keskmiselt arwatud 40.000 marka tiin, heinamaa — 32.000, karjamaa — 24.000, liiwad, rabad,

sood ja muu kõlbmata maa — 11.000 mk. (Wahel hüüe keskelt.) Minu isiklik seisukoht on küll, et nende hindadega ühineda ei saa, sest kõlbmata maa, mis meil üldse hinna alla ei ole arwatud, on 11.000 marga peale üles wõetud. Sarnast hinda ei ole mõeldaw kellelegi maksta. Ma tuleksin maahindade juurde tagasi, millest jutt oli warem, ja mis wälja arwatud maakomisjoni ettepaneku alusel, ja arwaksin wälja hinna, puhaskasurublade peale üle wiies, sest see mõõdupuu on enam üldiselt tuttaw ja kõigil teada, ning selle järele kergem wõrrelda. Kolmanda klassi põllumaa tiinu peale on arwatud 15,28 puhaskasurubla, hektaari peale umbes 14. Sellega tuleks ühele puhaskasurublale wastaw maawäärtus selle seaduse alusel maksta umbes 650 marka wõi kui seda wäärtust nelja protsendi alusel rentida, siis tuleks iga puhaskasurubla rent 25 marka. Praegu on puhaskasurubla rent 75 marka, tähendab, uue ostu juures tuleks aastane koormatus umbes kolm korda wähem kui praegune ajutine rent. Mina isiklikult ei ole kuulnud, et asunikud oleksid praeguse rendi üle palju kaebanud. Ja kui siin nüüd kaewatakse, siis tahaksin ma küsida, kuidas need asunikud siis tihkawad wastu wõtta oma allrentnikult renti, mis umbes 2, 3 ja 4 korda nii kõrge on.

Ma wõiksin ka nüüd ette tuua mõned edasiandmised. Kahjuks põllutööministeerium ei ole nõudnud senni edasiandmise lepinguid, aga minu arwamine on, et tulewikus siiski neid nõudma peaks, ja siis oleksid täpselt wormaalsed andmed olemas. Praegu wõin ma ainult niipalju andmeid ette tuua, kuipalju mul isiklikult teada on wahekordi, kus üks edasi andnud wõi siis teine — edasiantawa koha omandanud on. Ja siin näiteks wõtame minu kodumaalt, Walgamaalt, Igaste asunduse krunt nr. 15, mille edasiandmise õiguse eest kaugelt üle kahesajatuhande marga saadud. Kui seda ümber rehkendada puhaskasurublade peale, siis tuleks iga puhaskasurubla pealt 3—4 tuhat marka eesõiguse eest, ja mitte 60 aasta jooksul makstes, waid otsekohe wälja makstes. Siis on weel üks nähtus minu kodule weel lähemal, seal on eesõiguse eest 750 tuhat maksetud. Aga see on karjamõisa süda hoonetega. Need on muidugi üksikud nähtused, ma ei tahaks neid ette tuua kui keskmisi nähtusi hinna wäljaarwamiseks, küll pakusid nad materjaali kawatsetawa maahinna

kõrguse arwustamisel. Üldiselt on maa-hinna mõttes minu arwamine sarnane, et maareform peab niipalju sisse tooma, kui palju tema peale ära kulub, ja teisi kodanikkude kihtisid ei tohi mitte agraarreformi kulul koormata.

Praegu tulen ma selle wiimase juurde ja siin ongi see põhjus, mis mind siit praegu kõnelema paneb. Ma wõtan meie aastased kulud agraarreformi läbiwiimisel, eriti esimese kümne aasta jooksul, mis järgmised: ehituslaen, ma ei hinda seda meelega mitte kõrgelt, — 150 miljonit aastas; käesolewa aasta eelarwes on see summa ette nähtud, mulle paistab, et see wäga wäikene on, ja ma pean ütleva, et põllutööministeeriumil on wäga raske selle summaga läbi tulla, sest ta peab nii wäga paljudele ära ütleva ja palju kitsendama, — aga kui rohkem anda ei ole, peab sellega läbi tulema. Teiseks on ehitusmets. Siin wõidakse öelda, et selle eest ju maksetakse. Maksetakse küll, aga 1920. a. teise poole taksihinnaga, selle hinnaga, mis praegusest taksihinnast wälja teeb $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{5}$. See tähendab, $\frac{3}{4}$ on sellest hinnast toetust ja see toetussumma metsade peawalitsuse wäljaarwamise järele teeb läinud aastani, see tähendab nelja aasta jooksul, wälja ümmarguselt 384 miljonit marka. Tähendab, aasta peale umbes 100 miljonit. Ja kui seda toetust ei oleks antud, siis oleks wõinud riik selle metsa turuhinnaga ära müüa ja see sada miljonit omale sissetulekut saada. Siis administratsiooni kulud. Siin on maakorralduse peawalitsuse eelarwe suurem, kuid ma wõtan meelega osa maha, sest maakorralduse peawalitsusel on ka teisi alasid walitseda, ehk küll lõwiosa läheb maakorralduse peale. Sellepärast olen wõtnud 50 miljonit, ja lõpuks weel teised wäiksemad toetused, nii inventaari-laenuid kui ka toetuslaenuid ja hoonete wõlgumüümine jne. Raske on ju siin öelda kindlat summat, aga mõnikümme miljonit teeb see ikka aastas wälja. Nii saaksime meie kogusummas kulusid agraarreformi alal 300, 350 miljonit aastas.

Nüüd teine lehekülg — tulud. Uue eel-nõu järele, nagu warem tähendasin, on rent umbes 3 korda madalam praegusega wõrreldes. Praegu saame asundusmaadest umbes 160—180 miljonit.

Ma pean kahjuks umbes ütleva, sest raamatutesse registreeritud üksusi on natukene üle poole, kuna pool on weel umbkaudsetes arwudes, ja sellepärast ei saa

täpselt markades ette kanda. Kui sellest ka üks kolmandik wõtta, siis wõib see 50 miljonit, äärmisel juhtumisel 60 miljonit wälja teha. Nii on kulusid 300 miljonit, kuna aga tulusid 50—60 miljonit. Seega oleks ümmarguselt 250 miljonit wahet ja seda peaksid kandma teised kodanikkude klassid. (W a h e l h ü ü e a s u n i k k u d e p o o l t.) Minu arwates, kui maaelu peale waadata, läheb wististi suurem osa sellest summast maale, kuna linnalaste peale kuigi palju arwata ei saa. Eriti arwan mina, et kui käesolew paragrahw sarnasel kujul wastu wõetakse, siis peaks see summa kuskilt sisse tulema, et puudu jääki katta, ja wististi wanade põllumeeste kõrwal peawad wastawaid kohustusi kandma ka need maapidajad, kes uusi kohti turuhinnaga ostawad. Arwatakse wõib olla, et minul põhjust on siin selleks rääkida, et wõimalikult kõrget tasu asunikudelt saada ja seda siis omanikule maksta. Mina olen oma kalkulasioonid teinud wäljaspoolt omanikkude tasu ja samuti wäljaspool nende wõlgade tasu, mis maade peale ingrosseeritud. Neid ei ole siin üldse arwesse wõetud. Nii arwan mina, et kui maa eest tasusaa-misest jutt on, kui räägitakse, et praegune tasu, mis üldkommisjoni poolt wälja arwatud, mitmekordne turuhind on, siis see tõele ei wasta, ja praegu kunni 75 marka puhaskasurubla pealt renti maksta ei ole kuigi suur summa. Riigikogus istub wäga palju nii wanu kui ka uusi põllupidajaid ja mina arwan, et nendest keegi walmis ei oleks maad edasi rentima, saades 25 marka puhaskasurubla pealt, see tähendab, keskmine talu, kus 100 puhaskasurubla on, saaks 2.500 marka renti ja meie suuremad Lõuna-Eesti talud, mis 200 puhaskasurubla, need talud oma maid 5.000 marga eest edasi rendiksid. Kui weel 100% hoonete jaoks juurde lisaksime, saades seega talu eest renti 10.000 marka, ei usu mina küll, et keegi sarnastel tingimustel oma maad edasi rendib. Ja kõik need, kes seda ei usu, peawad tunnistama, et komisjoni eelnõus ei ole mitmekordsete turuhindadega tegemist, waid alandatud, asunduspoliitikale kohase rendiga. Praegune rent teeb wälja keskmiselt 75 marka puhaskasurubla pealt, see tähendab, 100-puhaskasurublalise talu rent on umbes 7.500 marka ja 200-puhaskasurublalise talu rent, missugused juba Lõuna-Eesti talud on, oleks 15.000 marka. Kui sinna hoonete kulud weel juurde lisada, siis on

igal kodanikul, kes meie maaolusid wähegi tunneb, selge, et ei ole tahtnud mitmekordset renti wõtta, waid on seisukor-
rast aru saadud, on aru saadud sellest, et maa peale on asunud tõesti wäiksejõulised kodanikud, et neil peab asumiseks soodne tingimus olema. Aga sellejuures on ka silmas peetud seda, et ei wõi ühele kodanikkude kihile talusid osta ja sellejuures teiste käest selleks otstarbeks maksu wõtta. Kui maksu ajutiselt tahtakse wõtta, siis riiklikust seisukohast on see arusaadaw, et wõib olla teised kodanikud end pingutama peawad selleks, et mõni kiht alguses omale jalad alla saaks. Aga kui asuvad on juba küllalt elujõulised, peawad nad aegajalt oma kohustused teiste vastu ka tasa tegema. Minu arwates on seda põhimõtet meil tarwis kätte saada. Muidu kui meie sellele libedale teele asume, et rendist ja maa ostuhindadest waewalt tasutaks ainult tasuta wõi wäheses tasuga metsamaterjalide turuhind, kuna maahind ja muudeks kuludeks läinud raha üldse tasumisele ei tule, waid see tuleks teistelt kodanikkudelt maksu näol sisse wõtta, siis minu arwates oleme meie oma asunduspoliitikas asunud wäga wildakale teele.

R. Penno (as.): Kõigepealt pean härra ministri andmeid weidi õiendama. Härra minister tõendas, et kui maa- ja rahaasjanduse komisjoni ettepanekul wõtta 40 grammi kulla wäärtus kolmanda klassi põllumaa ja wastawate teiste klasside maade kohta, teeks see keskmiselt 10.000 marka hektaari pealt. Aga härra Ostrat näitas oma kõnes, et 10.000 marka hektaari pealt tuleks kõigehalwemates tingimustes olewas maanurgas — kas kuskil Saaremaa mahajäetud nurgas wõi jälle Läänemaal, kus raudtee talust üle 40 wersta eemal, kus turgu lähedal ei ole. (Põllutööminister A. Kerem: Tallinna linna külje all on see 15.000 marka.) Tallinna linna külje all on see tingimata 15.000 marka. Keskmise hind ei oleks aga mitte 10.000, waid 12½ tuhat marka hektaari pealt. Nii et tuleks sellega arwestada. Selle järele muutuksid ka teiste maaklasside hinnad. Nii tõuseks IV klassi maa hind üle 10.000 marga, ja wastawalt nende klasside hinnad oleksid käesolewa paragrahwi lõpulõike järele hoopis teistsugused, kui härra minister ette kandis. See on esiteks.

Teiseks tahtsin ma õiendada härra ministri neid arwusid — wõi õigem, asetada küsimuse härra ministri le.

Härra ministri seletusest wõis aru saada, et üldkomisjoni ettepanekul see hind siiski wõimaldaks maareformi läbi wiia asunikkude kulul. Märkisin mina üles need arwud, mis härra minister ette kandis. Härra minister ütles, et kulud aastas keskmiselt 300—350 miljonit wälja teewad, nimelt esimese kümne aasta jooksul. Kui nüüd maakomisjoni ja rahaasjanduse komisjoni hind wõtta, siis oleksid kulud 50—60 miljonit. Kui aga wõtta üldkomisjoni hind, siis oleks see kahekordselt kaswatatult 100 wõi 120 miljonit. (Wahelhüüe keskelt: Kolmekordselt kaswatada.) Ei sugugi kolmekordselt, waid wahekord on kindlasti ainult 100%-dis, kui teie wõtate need maa boniteerimise wahekorrad, wõin teile meelde tuletada, see wahekord on 100%. (Põllutööminister A. Kerem: Ei ole, härra Riigikogu liige Penno. Selles see kunst seisabki.) Nimelt kõrgeneb 100%, ma ei öelnud, et alaneb. (J. Wain, sd.: Härra Ostrat'ilt tuli ette nii wälja, et hobuse moon ja siis weel hobuse tööpalk.) Kui nii, siis tahan ma küsida, kas sel puhul maareform siiski enese ära tasub? Nähtawasti — ka mitte. Wiga on mujal.

Teine küsimus. — ma mäletan, et need hinnaküsimused arutamisel olid niihästi maakomisjonis, kui ka rahaasjanduse komisjonis, ja siis seal vähemalt nende tasuwuse kalkulatsioonidega mitte sel kujul ei esinetud. Mina kuulen neid igatahes esimest korda ja nähtawasti on need andmed ka juhuslikud. (Põllutööminister A. Kerem: Nad on nii mitmest seisukohast kaalutud.) Härra minister ütleb, et neid mitmest seisukohast waadatud on... (Põllutööminister A. Kerem: Aga sisu on seesama.) ... siis ma tähendaksin, nagu siin wahelhüüdes kuulus, et näiteks eelarwe-komisjonis on nendesamade toetuste kohta öeldud, et metsamaterjalide hind asunikkudele $\frac{1}{3}$ turuhinnast oleks, siin aga toodi ette $\frac{1}{5}$. Järelikult — kui nii mitmest seisukohast, nagu härra minister tähendas, neid andmeid käsitatakse, siis on meil põhjust kahelda, et need andmed lihtsalt selleks ette toodud, et seda kõrgemat hinda läbi wiia.

Juhataja **J. Tõnisson**: Fakti- seks märkuseks on sõna põllutööminister härra Kerem'il.

Põllutööminister **A. Kerem**: Austatud Riigikogu liikmed! Tahtsin ainult tähendada, et kui ma rääkisin mit- mest seisukohast, siis võib võtta aluseks tiinusid ja nende seisukohast välja min- nes arvestada. Täna läksin mina aga puhaskasurubla- de seisukohalt välja ja arvestasin selle järele. Sisuliselt on see üks ja seesama, ainult mõõdupuu, millega mõõdetakse, on teistsugune. Wahest mõõdetakse arsinates, wahest süldades, wahest meetrites, wahest werstades — ega see maa pikkust ei muuda. Niisama nende üldväärtuste arv jääb endiseks, kas nüüd mõõta ja arvestada puhaskasu- rubla või tiinude seisukohalt. Selles mõt- tes tuleb mitmekesisust minu poolt ette- toodud arwudes mõista.

Mis puutub eelarwe-komisjonisse, siis toonitasin ma ka siin, et see mater- jaal komisjonile oli antud kirjalikult ja umbes oli see wahekord selle odawama hinna ning turuhinna wahel asunikku- dele antawa ehitus-metsamaterjaali alal 384 — võib olla, et ma mõne miljoni võrra ühele või teisele poole eksin — üm- marguselt on see asi aga päris täpne ja õige. Mis puutub taksihinna- ja turuhinna- se, siis need turuhinnad on ka väga kõiku- wad, ja sellepärast, kui öeldakse $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$ või ka $\frac{1}{5}$, siis on need tegelikult kõik õiged, siis on need üksikult wõttes kõik õiged, keskmine arv kõigub wist $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{4}$ ümber.

Juhataja **J. Tõnisson**: Lõpu- sõna on maa- ja rahaasjanduse komis- joni kaasaruandjal rkl. Jürman'il.

Maa- ja rahaasjanduse kom- misjoni kaasaruandja **A. Jür- man**: Minul on maakomisjoni ja ühtlasi ka rahaasjanduse komisjoni poolt üles- andeks tehtud maahinna kaitsemine, mida maakomisjon määranud. Siin pean tä- hendama, et täna ettetoodud andmetega maahinna määramiseks ei saa niiwiisi ar- westada, nagu seda härra põllutööminis- ter tegi.

Esiteks — kui meie anname asniku- dele toetuslaenusid välja, nagu siin ette toodi, laenudena hoonete ehitamiseks ja muudeks otstarbeteks, siis ei saa nõuda, et see peaks tasutama maahinna kõrgema määramise kaudu. Mil põhjal tahate lae- nude tasumist siduda maahinnaga? Sellel

ei ole mingisugust alust, sest laen nõu- takse sisse sellelt, kes laenu sai, mitte aga kõigi maasaajate käest, kuna iga asunik üldse laenu ei tarwita ja üks tarwitab laenu rohkem, teine vähem. Kui meie nüüd laenu, mis välja on antud, ühetasa kõigi asunikku- de wahel ära jaotame ja selle maahinnale juurde lisame, siis teeme neile asunikku- dele, kes vähem laenu saa- nud, suurt ülekohut, kuna need peawad teise wõlga tasuma.

Maahind tuleb arwestada sellest seisu- kohast, kas ta wastab praegustele hinda- dele ja kas ta üldse wastab sellele tulu- kusele, mis selle maa pealt saadakse. (J. Luur, krst.: Aga kes laenu- d a k s a b?) Nüüd waadake, laenu- d ta- suja peab olema see, kes laenu on saa- nud. Meie wõiksime siis ka Eesti panga laenu jagada kõigi ettewõtete peale ära. Ka need peaksid siis kulu kandma, kes üldse laenu pole saanud. Laenu wõ- tame siis neilt, kes laenu said. Teiseks aga tuleb arwestada nende kuludega, mis maareformi läbiwiimine on nõu- nud. Terwe selle tehnilise personaali ülespidamise kulud saame meie põllu- tööministeeriumilt teada, mis teewad välja umbes 60 miljonit aastas, need on kulud, mis otse läinud maakorralduse peawalitsuse peale. Wõtame see 60 mil- jonit 10 aasta peale, siis teeb ta 600 mil- jonit, see on summa, mis otsekohe on maareformi läbiwiimiseks kulutatud. Mis puutub metsasse, siis antakse mets jällegi laenu abil. Öeldakse, metsad antakse liiga odawa hinnaga, see tuleb siis ka wastawalt arwestada ja wastaw hind nõuda. Meie aga teame, et põllumajan- duslikul alal antakse metsa igalpool, mitte ükski meil, waid ka mujal odawama hin- naga. Mets peab ennast ise ära tasuma. Siis wõiks weel ette tuua, et laenu oda- wama protsendiga arwestatakse, kuid praegu on seda raske välja arwata, kui suure summa see välja teeks, sest meie ei tea, missuguse aja jooksul asunikud oma laenu ära tasuwad. See igatahes on kindel, et kui asunikudel laenu on, ja kui maa selle seaduse põhjal asniku- dele välja antakse, siis kantakse ka kõik laenuid krepostiraamatusse ja nende tasu- mine on kindlustatud. Laenuid on eriala, mis maahinna määramisel ei tohi mõõdu- andew olla. Hinna juures, nagu ma juba tähendasin, on peamõõduandew maa tulu- kus ja maa turuhind. Nagu ma tähenda- sin, wõiks maahinnast maha arwata maa-

reformi teostamise kulud, mis aastas 60 miljonit välja teewad wõi 10 aasta jooksul 600 miljonit. Kui nüüd vaatame Saksa-Balti rühma poolt esitatud seaduseelnõu, siis näeme, et siin on maa hind, mis asunikkuudele antakse, 3.429 miljoni peale arwatud. Sellest summast puudub metsa weel. Tähendab, maakommisjonis wastuwõetud hinna järele tuleks asunikkuudele väljaantud maa eest maksta 3.429 miljonit; teise hinna järele, mis üldkommisjonis wastu wõetud, mis 100 protsenti suurem, tuleks maksta ligi 7 miljardit. Kui sellele wiimasele summale metsamaa weel juurde arwata, seda ei ole praeguses kalkulatsioonis weel ette nähtud, siis teeb see juba hiigla summa välja. Kui meie wõtame sellest summast maha maa-reformi teostamise kulud, otsekohesid kulusid arwesse wõttes, mis on 600 miljonit, siis jääb ikkagi järele umbes 2.800 miljonit. See summa, wõttes teda kogusummana lasub raske koormana põllumajandusliku maa peal. Kui nüüd aga wõrelda rendihinda, mis praegu asunikkuudele antawa maa eest wõetakse, hariliku rendihinnaga, siis peab ütleva, nagu siin härra põllutööminister ette tõi, et wahe on väga suur. Ükski taluomanik ei annaks sarnase odawa rendiga oma talu välja, kuid siinjuures peame arwesse wõtma, et wanadel renditaludel on kõigil hooned olemas, ja pearaskus seisab just hoonete hinnas. Kui keegi maa ostab wõi on müünud 700.000 marga eest, see on maa ühes hoonetega, siis ei ole siin midagi imestada, sest et meie teame, et siinsamas lähedal on mõned asunikud ehitanud elumaja, mis on tulnud maksma 500.000 marka. Hooneid ei saa kahe, kolmesajatuhande margaga, waid alati lähewad nad üle 500 tuhande maksma ja paremate hoonete hind ulatab üle miljoni marga. Seal näeme, et maahind on hoopis ära kadunud, ja hoonete hind järele jäänud ning sellega nüüd arwestatakse. Kui wana talu müüakse, siis müüakse ühes hoonetega ja kui teie lähete takseerima, siis saate ainult hoonete hinna müügihinna kätte. See oleneb sellest, et maa-hinnad on niiwõrd langenud, kuna maa tasuwus on langenud. Sellelt seisukohalt välja minnes ei saanud maakommisjon rohkem hinda määrata, kui ta siin esitab: 40 grammi kulda 3 klassi maa eest ja wastawatel aladel sellekohane odawam hind. See oli maakommisjoni seisukoht, kui ta hinnaküsimust otsustas. Ta kaalus

kõik need poolt- ja wastuwäited ära, mis ka siin ette toodud, kuid jäi siiski selle sama esitatud hinna juurde.

Juhataja J. Tõnisson: On esitatud parandus-ettepanekud. (M. Juhkam, tõer.: Aga üldkommisjoni seisukoht! Aruandja J. Holberg: Ma kandsin selle ette.) Aruandja sõna ei tarwita. Esitatud on järgmised parandus-ettepanekud: Kaasaruandja rkl. Jürman'i poolt on esitatud maa- ja rahaasjanduse komisjoni nimel ettepanek, § 7-da 2. lõige järgmiselt wastu wõtta: „Maahind ei wõi olla üle 40 grammi kulla wäärtuse III klassi põllu- ja II-b klassi heinamaa hektaari kohta ning 2½ grammi kulla wäärtuse keskmise headuse karja- ja metsamaa hektaari kohta“.

Rkl. Penno poolt on esitatud ettepanek § 7-da II lõige redigeerida järgmiselt: „Maahind ei wõi olla üle 40 grammi kulla wäärtuse III klassi põllu- ja II-b klassi heinamaa hektaari kohta ning 2½ grammi kulla wäärtuse keskmise headuse karja- ja metsamaa hektaari kohta. Teiste maaklasside hektaari hind arwatakse välja wastawalt maa boniteedi põhjal kindlaksmääratud maaklasside tulukuse wahekorrale, kusjuures käesolewas paragrahwis tähendatud maaklasside hind ja nende boniteedi alusel kindlaksmääratud tulukus aluseks wõetakse.“

(Sekretääri kohale asub sekretäär **T. Kalbus**).

Rkl. Jõeäär'i poolt on esitatud ettepanek § 7-da II lõige järgmiselt wastu wõtta: „Maahind ei wõi suurem olla, kui müüdawa maakoha peale proportsionaalselt selle wäärtusele langew osa üldisest wõõrandatud maade peale ingrosseeritud riigi kanda wõetawast wõlast, kursiga 1 Wene rubla — 1½ Eesti marka“.

Rkl. Schilling'i poolt on ettepanek § 7-da II lõikes esimeses reas sõnade asemele „üle 40 grammi kulla“ panna sõnad „üle 80 grammi kulla“.

Rkl. Teetsow'i poolt on tehtud ettepanek § 7-da III lõike lõppu juurde wõtta järgmine lause: „Saarte peal wõib maakoha hinda kunni 50% alandada“.

Hääletamise korra kohta on sõna rkl. Penno'l.

R. Penno (as.): Ma pean tähendama, et minu ettepaneku esimene osa ning raha- ja maakommisjoni ettepanek teise

lõike kohta on ühine, sellepärast wõtan oma ettepanekust selle osa tagasi. Ma teen ainult paranduse rahaasjanduse komisjoni ettepaneku juurde, wõtta teise lõike juurde minu ettepaneku wiimane osa. Nii et minu ettepaneku esimese osa palun kustutada.

Juhataja J. Tõnisson: § 7-da II lõike parandus-ettepanekud on paralleelsed. Sellejuures on aga rkl. Schilling'i parandus-ettepanek paranduseks üldkomisjoni poolt esitatud redaktsioonile. Sellepärast eraldan ma selle ettepaneku paralleelsete ettepanekute hääletamisest ja panen ta, kui paranduse üldkomisjoni poolt esitatud redaktsioonile, eraldi hääletamisele. Teiseks tuleb rkl. Penno poolt esitatud ettepaneku teine osa, mis ta poolt tagasi wõtnata, täiendusena hääletamisele maa- ja rahaasjanduse komisjoni poolt esitatud parandusele. Ma panen esiteks hääletamisele paralleel-ettepanekud ja kui selgunud on, et maa- ja rahaasjanduse komisjoni ettepanek tagasi lükatakse, siis langeb hääletamiselt ära rkl. Penno ettepanek. Rkl. Jõeäär'i ettepanek on üks paralleelstest. (A. Jõeäär, sd.: See on kõige kaugemale ulatawam.) Sel korral, kui üldkomisjoni poolt esitatud redaktsiooni tagasi lükatakse, langeb ära rkl. Schilling'i ettepanek. (J. Hünerson, põl.: Ei jää, see on üldkomisjoni ettepaneku juurde.) See on üldkomisjoni poolt tehtud ettepanek, sest kui juba alam ettepanek vastu wõetakse, siis ei ole arwata, et Riigikogu tahab weel kõrgemat ettepanekut hääletada. Hääletamise korra kohta on sõna rkl. Jõeäär'il.

A. Jõeäär (sd.): Ma teen ettepaneku kõige kaugemale ulatawam ettepanek, mis on minu ettepanek, esiteks hääletada.

Juhataja J. Tõnisson: Kõige kaugemale ulatawam ettepanek on näiteks ka rkl. Schilling'i ettepanek, see on, kust otsast teie waatate. (J. Hünerson, põl.: Ei, Saaremaa on kõige kaugem!) Riigikogu liikmed teewad ise järeldused. Lõpuks tuleb hääletamisele rkl. Teetsow'i ettepanek.

Hääletamise motiwide kohta on sõna rkl. Wain'il.

J. Wain (sd.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Riigimajanduslikult on tarwilik,

et asunikud oma majapidamistega wõimalikult rutem jalule saaksid. Sellepärast ei ole ülearune, kui riigikassa maa-reformi teostamisel esimestel aastatel juurde maksaks. Pärast aga kui asunikud oma majapidamistega nii kaugel, et maa kõike wõimalikku saaki hakkaks andma, on loomulik, et nad riigikassa kaudu teistele rahwakihtidele need kulud tagasi maksawad.

Wälja minnes seisukohtadest, et maa peab minema asunikkudele harimiseks, et nad ei tarwitse wahekasu saada maad teisele edasi andes, peab riik hinda normeerida wõima tagasiostu õigusega. Niisugune õigus sunniks maid üle andma odawamate hindadega, mis omakord mõjub toiduainete odawuse peale. Sellepärast oleks tarwis, et maad ei tohiks äriaineks wõi sahkerduskaubaks teha, nagu meie poolt juba tähendatud.

Mina arwan, et III lugemisel meie poolt esitatud seisukohad tõsisemalt kaalumisele wõetakse, II lugemisel hääletame kõige vähema maahinna poolt. Peaksid aga III lugemisel paragrahwid, mis maaga sahkerdamist keelawad, ehituste püstitamist nõuawad, tagasi lükatama, siis teatan ette, et hääletame kallima maahinna poolt, mis turuhinnale on kõige lähem.

Juhataja J. Tõnisson: Hääletamisele tulewad paralleel-ettepanekud nagu ma ette olen kandnud. Esiteks tuleb hääletamisele § 7 teine lõige, ettepanek üldkomisjoni poolt esitatud redaktsioonis: Maahind ei wõi olla keskmiselt üle 40 gr. kulla wäärtuse põllu- ja heinamaa hektaari ja 4 gr. kulla wäärtuse karja- ja metsamaa hektaari kohta. Kui see ettepanek peaks lõpulikult hääleteenamuse saama, siis tuleks hääletamisele weel rkl. Schilling'i ettepanek.

Hääletamisele tuleb üldkomisjoni ettepanek. (H ä ä l e t a t a k s e.)

Hääletamisele tuleb maa- ja rahaasjanduse komisjoni nimel tehtud ettepanek rkl. Jürman'i poolt, § 7 teine lõige wõtta vastu järgmiselt: „Maahind ei wõi olla üle 40 gr. kulla wäärtuse III klassi põllu- ja II-b klassi heinamaa hektaari kohta ning 2½ gr. kulla wäärtuse keskmise headuse karja- ja metsamaa hektaari kohta.“ (H ä ä l e t a t a k s e.)

Hääletamisele tuleb rkl. Jõeäär'i ettepanek § 7 teine lõige wõtta järgmiselt vastu: „Maahind ei wõi suurem olla, kui müüdawa maakoha peale proportsionaal-

selt selle väärtusele langew osa üldisest wõrandatud maade peale ingrosseeritud, riigi kanda wõetawast wõlast, kursiga 2 Wene rubla 1½ Eesti marka.“ (H ä ä l e t a t a k s e.)

Ükski ettepanek ei ole absoluutset enamust saanud. Kaasaruandja rkl. Jürman'i ettepaneku poolt on 30 häält, üldkommissiooni redaktsiooni poolt 22 häält ja rkl. Jõeäär'i ettepaneku poolt 14 häält. Hääletamisele tulewad ettepanekud selles järjekorras nagu nad häáli on saanud. Esiteks tuleb hääletamisele kaasaruandja rkl. Jürman'i ettepanek. (H ä ä l e t a t a k s e.)

Hääletamisele tuleb üldkommissiooni ettepanek. (H ä ä l e t a t a k s e.)

Hääletamisele tuleb rkl. Jõeäär'i ettepanek. (H ä ä l e t a t a k s e.)

Hääletamise tagajärjed on järgmised: Kaasaruandja rkl. Jürman'i ettepaneku poolt 33 ja wastu 24 häält, üldkommissiooni ettepanek — poolt 25, ja wastu 25 häält, rkl. Jõeäär'i ettepanek — poolt 14 ja wastu 32 häält. Seega on wastu wõetud maa- ja rahaasjanduse komisjoni kaasaruandja rkl. Jürman'i ettepanek ning langeb ära rkl. Schilling'i ettepanek.

Nüüd tuleb hääletamisele rkl. Penno ettepanek, § 7 teisele lõikele juurde lisada: „Teiste maaklasside hektaari hind arwatakse wälja wastawalt maa boniteedi põhjal kindlaksmääratud maaklasside tulukuse wahekorrale. kusjuures käesolewas paragrahwis tähendatud maaklasside hind ja nende boniteedi alusel kindlaksmääratud tulukus aluseks wõetakse.“ (H ä ä l e t a t a k s e.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Nüüd tuleb hääletamisele weel rkl. Teetsow'i ettepanek: „§ 7 kolmanda lõike lõppu juurde wõtta järgmine lause: „Saarte peal wõib maakoha hinda kunni 50% alandada.“ (H ä ä l e t a t a k s e.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 7 ühes muudatustega, mis Riigikogu on wastu wõtnud. (H ä ä l e t a t a k s e.) Nähtawa enamusega on § 7 wastu wõetud.

Üldkommissiooni aruandja **J. Holberg** (loeb):

§ 8. Riiklikust maatagawarast lahutatud maakoha peal asuwad riigi päralt olewad hooned, wiljapuud, mets ja muud pärdalused hinnatakse Wabariigi Walitsuse

poolt wäljaantud erimääruse alusel enne maakoha põlise tarwitamise õiguse üleandmise kohta tehtawa lepingu sõlmimist ja müüakse maakoha saajale põlise tarwitamise wõi omanduse lepingu sõlmimisel.

Põllutööminister **A. Kerem**:

Teen ettepaneku lisada pärast sõnu „maakoha saajale“ sõna „hiljemalt“, sest meil on teataw osa lepinguid praegu sõlmitud ja muidu wõiks see wastollu sattuda tegeliku eluga.

Juhataja **J. Tõnisson**: Lõpu sõna on aruandjal.

Aruandja **J. Holberg**: Ühinen selle parandusega.

Juhataja **J. Tõnisson**: Aruandja on ühinenud parandusega, siis ei tule see eraldi hääletamisele. (H ä ä l e t a t a k s e.) Nähtawa enamusega on § 8 wastu wõetud ühes parandusega.

J. Holberg (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolewa seaduse käsitusest on jäetud wälja üks liik maasaajaid kodanikke, kellele teatud õigused on antud nende käes pidada olewate maakohade peale endise seadusandlusega. Ma tahan rääkida just nendest sõjawäelastest, kes on saanud maad kas autasu seaduse järgi, mis 1923. aastal wälja antud, wõi Wabariigi Walitsuse määruse alusel, mis 1918. aasta detsembrikuul wälja antud. Kõigepealt peaksin tähendama, et täiesti õiglase ja arusaadaw on, et nende inimeste õigused ja suhted kõigepealt peaksid korraldatama. Minu ja põllumeestekogude rühma arusaamise järgi peawad saama maad just need isikud ja sõjawäelased, kes iseäralikku wahwust on wäerinnal üles näidanud. Aga täiesti ebaloomulik on meie arusaamise järele, et need isikud käesolewast seadusest wälja on jäetud. Kui see seadus üldkommissiooni poolt esitatud kujul wastu wõetakse, siis wõib küsimus üles kerkida, et kõik endised õigused, mis antud, annulleeritakse, see tähendab, et tasuta maasaajad oma maade kasutamise juures ei ole rendist wabastatud. Ma pean tähendama, et käesolewa küsimuse lahendamine oli teatud wiisil kahes komisjonis arutamisel. Nii maa- kui ka rahaasjanduse komisjonis lahendati see küsimus teatud wiisil. Kuid üldkommissjonis wõttis käes-

olew küsimus iseäraliku pöörde ja oli tarwis kindlaks teha, missugune õigus on neil isikutel oma kohtade peale, kes on saanud maad 1923. aasta autasuseaduse alusel, sellepärast et tulid ette sekeldused põllutöömინистeeriumiga, kes hakkas nõudma nendelt hoonete renti. Ja kui üldkommisjon andis käesolewa küsimuse alamkommisjoni, siis asus wiimane seisukohale, et autasuks antud kohad on antud nendele isikutele 1923. aasta seaduse alusel päriselt, ilma et neil isikutel oleks tarwis hoonete ja maade eest mingisugust tasu maksta. Riigikohus seletas oma otsuses härra kindral Soots'i praeguse sõjaministri, kaebtuse peale, et meie ei saa mitte mõista neid antud talusid nõnda, nagu kuuluksid need hooned maksu alla. Kui öeldakse, et normaaltalu antakse, siis peab sellest järeldama, et hooned on samuti tasuta antud kui maagi. Edasi kerrib küsimus üles, kas isikud, kes maad saanud 1918. aasta detsembrikuu määruse alusel, on seda saanud pärisomanduseks, wõi jälle tasuta tarwitada. Mina arwan, et nende isikute kohta ei wõi mingit kahtlust olla, sest ajutise walitsuse määruse § 1 ütleb väga selgesti, et see maa on neile antud ainult isiklikuks tarwitamiseks hinnata. Nende isikute kohta ei ole olnud ka mingisugust kahtlust, kas hooned neil peawad olema wõi mitte ja seda küsimust ei ole kuskil arutatud ega ei ole keegi kaewanud selle peale. Kõik need isikud on oma kohustusi riigi wastu täitnud ja ei ole mingisuguseid waidlusi selles küsimuses olnud.

Sootu teine küsimus on aga nende isikute kohta, kelle suhtes wõib seaduste põhjal kindlad järeldused teha, et on antud neile normaaltalu päriselt ja tasuta, sest kui meie loeme autasu-seaduse § 2. siis leiame, et endisele wägede ülemjuhatajale kindral-major Laidoner'ile ja endisele staabiülemale kindral Soots'ile määratakse autasuks mõlemale normaaltalu ja ühekordne toetusraha, see tähendab niihästi raha kui ka talu antakse neile autasuma ja ei saa juttu olla sellest, nagu oleks antud kas talu wõi raha tarwitamiseks, nii nagu on põllutöömინистр püüdnud seda seletada. Siin on ikka jutt sellest, et maakohad antakse neile päriselt kasutada. Samasest on jutt järgmistes paragrahwides. § 3-das öeldakse jälle selgesti, et määratakse autasuks kas normaaltalu ja ühekordne autasu wõi ainult toetusrahad, ja et selle seaduse põhjal

saadud maa antakse tasuta, ja kuna enne öeldi, et normaaltalu mõistesse käiwad Balti eraseaduse põhjal maapind ühes mapidamise jaoks tarwisminewate hoonetega, siis on selge, et talu kui terwe üksus tuleb wõtta ühes hoonetega ja seaduse alusel, nagu seda seaduse tekst ütleb, peaks maa kui ka hooned tasuta saadama. Seaduse § 7 ütleb, et selle seaduse alusel tasuta antawate maade wäljaandmise otstarbeks määrab põllutöömინистeerium wäljaspool järjekorda 60 normaaltalu. Järelikult, kui ei taheta neid õigusi, mis tsiteeritud seadusega on antud kõrgematele sõjawäelastele, mitte tagasi wõtta, siis oleks minu meelest täiesti arusaadaw, et selles käesolewas seaduses peaksid needsamad õigused neile kinnitatama. Muidu tuleb niisugune seisukord wälja, et üks seadus teisele wastu räägib. Käesolewa seaduse § 2 räägib, et kõigil neil, kes maaseaduse § 15 p. a põhjal wäljaantud ja antawaid riiklikust maatagararast planeerimisel eraldatud kohti peawad, on õigus neid kohti põlisele tarwitamisele wõi omanduseks saada. Ja seal ei ole mitte erandit tehtud nende kõrgemate sõjawäelaste kohta, kellele autasuma 60 normaaltalu oli määratud, waid tuleb nii wälja, et nad peawad ühel alusel seda omandama. Põllutöömინистр, kui käesolew küsimus üldkommisjonis arutamisel oli, leidis, et on tarwis selle küsimuse lahendamiseks eriseadus wälja anda, sellega wõiks ju nõus olla, kui see seadus oleks korruga praeguse seadusega esitatud, wõi kui ta oleks enne wastu wõetud, aga mina arwan ka, et mingisuguseid takistusi ei ole ja mingisuguseid raskusi ei ole, kui käesolewasse seadusesse sisse wiidaks määrused uute paragrahwide näol, mis lahendaksid sõjawäelaste küsimuse. Ma tahaksin weel selle peale tähendada, et mis väga selgesti wäljendab sõjawäelaste maasaamise õiguse nimetatud maa peale, see on nimelt „Riigi Teataja“ nr. 52/53 — 14. aprillist 1923. a., kus räägitakse Wabariigi Walitsuse otsusest ja kus seda ka kindlasti toonitatakse, et antakse wabadussõjast osawõtjatele seaduse põhjal esiteks raha ja peale selle weel normaaltalu ja normaaltalu nii, et ka pärast nende teiste isikute juures ei wõi mingisugust kahtlust olla, et see maa on neile antud tasuta. Sellepärast teen ka mina wastawa ettepaneku, nimelt § 8-a: „Kodanikkudele, kes wabadussõjast osa wõtnud sõjawäelaste au-

tasuseaduse („Riigi Teataja“ nr. 27 — 1923. a.) põhjal maad saanud ehk saavad, antakse nende käes kasutadaolewad maakohad ühes pärdalustega nende omanduseks tasuta.“ Wabariigi Walitsus lahendab oma ettepanekus sama küsimuse, aga teisel kujul, kui minu poolt esitatud paragrahw seda teeb ja nimelt on seal ette nähtud, et antakse tasuta maad kogu pärdalusega ainult 10 kõrgemale sõjawäelasele, kuna teistele ainult 3000 krooni piirides tasuta, see tähendab 300.000 marga väärtuses. Edasi arwan mina, et ei ole mingisugust põhjust ega alust wahet teha autasu saawate kõrgete ja alamate sõjawäelaste suhtes, waid peaks küsimust ühest ja samast waatekohast ja seisukohast arutatama. Meie rühm on asunud sellele seisukohale, et neile isikutele, see tähendab neile, kes seaduses autasuna tasuta maasaamisele määratud on, see tähendab Wabariigi Walitsuse detsembrikuu määrusega, et neile tuleb kõigepealt anda maad tasuta, ja selles mõttes teen mina ka wastawa paranduse: „§ 8-b“. Kodanikkudele, kes ajutise walitsuse 20. detsembri 1918. a. määruse („Riigi Teataja“ nr. 9 — 1918 a.) põhjal maad saanud wõi saavad, antakse nende käes kasutadaolewad maakohad ilma pärdalusteta nende omanduseks tasuta. Maakohal olewad hooned, wiljapuud, mets ja muud maakoha pärdalused müüakse maasaajale omanduseks üldistel alustel enne maakoha ostu-müügi wõi põlise tarwitamise lepingu allakirjutamist.“ Mina pean tähendama, et Wabariigi Walitsuse projektis on need teised soodustused lubatud olnud neile siis, kui nad oleksid oma maad wälja ostnud korraga, see tähendab selle seaduse maksmahakkamisel, siis oleks neile üks kolmandik hinda maha arwatud. Kui nad oleksid seda harilikus korras wälja ostnud, siis oleksid nad olnud protsentide maksmisest wabastatud. Peale selle on seal määruses ette nähtud, et tasuta maad saavad wigastatud ja langenuid sõdurite perekonnad. Ma tahan lugupeetud Riigikogu liigete tähelepanu juhtida selle peale, et selles kategoorias isikutele antakse tasuta maad ainult siis, kui nendel pensionisaamise õigus on. Kui neil aga pensionisaamise õigust ei ole, siis on neil küll õigus esimeses järjekorras maad saada, kuid renti peawad maksuma üldistel alustel. Kui aga keegi ei ole maad saanud 1918. a. määruse järele wõi sellest lahti ütleb, ja kui

riigil ei ole wõimalik praegu maad anda maatagawarade puudusel, siis oleks neil õigus saada rahatasu 100.000 marga suuruses. Edasi. Kui isik enne maakoha saamist sureb, siis on ta lastel ja naisel wõi kui tal neid ei ole siis wanematel, selles seaduses ettenähtud õigused maa- ja rahatasusaamiseks. Kui aga käesolewat seadust täpselt seletada, siis ei oleks surnu pärijatel mingit õigust selle maa saamiseks.

H. Laretei (dm.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Eelkõneleja põhjendas tasuta maasaamist juriidiliselt, kuid minu arwates pole siin tegemist ainult juriidilise waid eetilise küsimusega. Omal ajal, kui määrused tasuta maasaamise kohta anti, ei olnud wist kellelgi kahtlust, et nende normaaltalude all ei mõeldaks ainult tühja maalapikest, waid mõeldaks talusid. Nüüd, kus see juriidiliselt põhjendatud ja Riigikohus wastawad seletused andnud, ei seisa küsimus selles, kuidas neid seadusi ja määrusi tõlgitseme waid kuidas neid omal ajal antud lubadusi täita tahame. Peab ütleva, et sõdurite maasaajatega eriti autasu maasaajatega on wõrdlemisi mittekorralikult talitatud selles mõttes, et nende maade wäljaandmine seisis õige kaua reguleerimata. Neid saadeti ühest wallast teise, juhutati ühest kihelkonnast teise, kord saartele, kord mujale maid saama ja alles lõpuks wõeti nende maade wäljaandmine põhjalikumale korraldamisele. Veel hullem nähtus tuleb esile autasu maasaajate juures ja nimelt, et õige paljud ei ole oma autasu muidu kätte saanud kui kohtu teel. Õige paljudel isikutel on tulnud temale riigi poolt määratud autasu kohtu läbi wälja protsessida. See on tekitanud nurinat ning kibeduse tunnet nende maasaajate seas, kelle kohusetunne on wäljaspool kahtlust ja kes oma kohusetunde ning isikliku wahwuse eest selle autasu õaliseks saanud. Nüüd, kui tahame neid lubadusi weel kärpima hakata, siis tuleb tõepoolest meelde Liwi jutukene, milles hästi iseloomustatud see tagasitõmbamise psühholoogia, see on — Peipsi peal. Kui 1918. a. autasusaamise määrus wälja kuulutati, siis oli seisukord tõesti sarnane, nagu neil rändajatel Peipsi peal, mil nad lubasid kirikule kroonlühtrid annetada, mis siis kui: „Jaak kurat, maa, jalad juba põhjas“ — wäikesteks küünaldeks muutusid. Minu arwates peaks juba ainult lubadus kohustama ja ei pruugiks muid

põhjendusi ette tooma hakata, et neid lubadusi täita. Kuid siin on veel majanduspoliitilised ja üldpoliitilised põhjused, mis räägiwad selle poolt, et riigile mitte kahjuks waid kasuks on, kui ta seda lubadust täidab. Nimelt on majanduspoliitiliselt wäga soowitaw ja kasulik harituid ja laiema silmaringiga inimesi saata maale maja pidama just uute asunduste keskkohdadesse. Sellega looksime maal tsentrumid, mis palju kiiremalt ja jõudsamalt areneda suudaksid. Teiseks kaotame sellega selle suure kibedustunde, mis on tekkinud nende lubaduste teostamisel ja see ei jäta oma mõju awaldamata, kui kunagi tuleks neid isikuid wälja kutsuda nende kohuste täitmisele. Ajakirjanduses on wastuwäidetena ette toodud seda, et see olewat mingisugune tasuline isamaa-armastus, tasuline patriotism, ja etteheiteid tehtud sõjawäelastele, et nad ainult siis kohusetundes kodumaa eest wälja astuwad, kui nad selle eest tasu saawad. Minu arwates on sarnased ütelled täiesti põhjendamata. Kes tunneb neid olukordi, mis walitsesid frondil, kui määrused tasuta maasaamiseks wälja anti, see teab, missugust uut õhku, waimustust see sõdurite hulka tõi ja see teab ka, missuguse meeoluga siis edasi sõditi. Minul on isiklikult meeles, kui Narwa frondil üks diwiisiülem wäeosade juures käis, siis tuletas ta igakord meelde seda määrust ja igakord lõi tema sellega uue energia, uue jõu sõdurite hulgas. Siin ei ole tegemist kohusetunde õhutamise tasu abil, waid meeololu loomisega, mille juures kohusetunnet kõigeparemini ja edukamalt awaldada saadi. (A. Jõeäär, sd.: Ärge rääkige wastupidiseid asju.) Wastupidi, ei saa midagi nende kohta ette tuua, kes wastawa tasu wääriliseks on peetud, wõi need on sarnased üksikud juhtumised, mille peale midagi põhjendada ei saa. Minu arwates ei ole ka mingisugust põhjust wahet teha nende kahe liigi wahel, ühelt poolt nende, kes on maad saanud 1918. aasta määruse ja teiselt poolt nende wahel, kes maad said 1923. aasta autasuseaduse põhjal. Seda nimelt sellepärast, et 1923. aasta autasuseaduse põhjal said tasuta maad isikud, kellel olid wabadusristid ning kes said tasuta maad ja rahalise tasu selle järeltulusel. Nende hulgas, kes autasuseaduse järele rahalist tasu said, olid isikud, kes tasuta maad juba autasuna olid saanud 1918. aasta määruse põhjal. Kui nii-

sugust määrust poleks olnud, siis oleks terve rida isikuid sattunud 1923. aasta autasuseaduse alla, kuna neile aga juba tasuta maad lubatud oli, siis ei olnud midugi põhjust teise seadusega neile seda uuesti lubada ja sellega veel kord endist seadust kinnitada. Wahe, minu arwates, nende liikide ja isikute wahel, kes seaduse ja määruse alusel tasuta maid ja autasu said, on see, et ühed neist said rahalist tasu suuremal teisel wähemal määdul. Maa suhtes peaksid aga nemad üheõiguslikud olema.

Lõpuks pean toonitama seda, et ei ole mingisugust mõtet seda küsimust edasi lükata ja otsustada eriseadusega ja sellega teatud ajaks likwideerida õigusi, mis wastawate seadustega neile isikutele on antud. Et ühtlustada neid liike, selleks teeksin järgmise ettepaneku: „Kodanikkudele, kes ajutise walitsuse 20. detsembri 1918. aasta määruse („Riigi Teataja“ nr. 9 — 1918. a.) ja wabadussõjast osa wõtnud sõjawäelaste autasuseaduse („Riigi Teataja“ nr. 27 — 1923. a.) põhjal maad saanud wõi saawad, antakse nende käes kasutadaolewad maakohad ühes päraldustega nende omanduseks tasuta.“

Kui see ettepanek wastu wõetakse, siis on sellest tingitud täiendawad ettepanekud, mis ühenduses sellega.

Juhataja J. Tõnisson: Rkl. Laretei poolt on järgmised parandused tehtud: „§ 8-a. Kodanikkudele, kes ajutise walitsuse 20. detsembri 1918. aasta määruse („Riigi Teataja“ nr. 9 — 1918. a.) ja wabadussõjast osa wõtnud sõjawäelaste autasuseaduse („Riigi Teataja“ nr. 27 — 1923. a.) põhjal maad saanud wõi saawad, antakse nende käes kasutadaolewad maakohad ühes päraldustega nende omanduseks tasuta.“

„§ 8-b. Kui keegi, kes ajutise walitsuse 20. detsembri 1918. aasta määruse wõi wabadussõjast osa wõtnud sõjawäelaste autasuseaduse põhjal õigustatud on maad saama, õigustest maasaamiseks lahti ütleb, on temal õigus saada rahalist tasu 150.000 marga suuruses.“

„§ 8-c. Kui §§ 8-a ja 8-b tähendatud kodanik enne maakoha saamist sureb, siis on ta lastel ja naisel, wõi kui neid ei ole — wanematel, selles seaduses ettenähtud õigused maa wõi rahalise tasu saamiseks.“

Põllutööminister A. Kerem: Riigikogu liige härra Laretei rääkis ta-

gasikiskumisest, tagasiminekest ja lubaduste tagasiwõtmisest. Mina tahaksin ette kanda neid lubadusi algkujul selleks, et Riigikogu liikmed näha wõiksid, kas siin on lubadusi tagasi wõetud wõi protsessis rkl. Laretei neid juurde. Mina olen wiimase arwamise juures. Kui rkl. Laretei räägib, et tuleks omanduseks anda kõik maatükid, see on umbes 2000—3000 talu, siis olewat see abinõu, mille järele kõigil ühtlane õigus tasu peale maa näol. Ma tahaksin tähendada, et see ühtlane tasu wäga mitmekesine tasu on, nii nagu wahe maa ja taewa wahel. Sest meil on asundustalusid sõdurite käes, mis paar miljonit wäärt on, ja on jälle teisi, mis mõnikümmend tuhat wäärt on. Kas see on siis niwelleerimine, kui see maa, mis natuuras käes on, saaks tasuta üle antud. Kas siis mõnemiljoniline ja mõnetuhandeline talu üks ja seesama on? Ma arwan, et see ei ole nii. Teiseks, waadake neid lubadusi, mis antud. Ajutise walitsuse määruses räägitakse maa isiklikust tarwitamisest, tähendab põlisest omandamisest ei wõi siin juttugi olla. Wõtke sellesamale määruale täiendaw walitsuse määrus, mis räägib sellest, kes õieti on õigustatud maad saama. Siin on juba detailselt öeldud, — sõduritele, kellele Wabariigi Walitsus otsustanud maad anda sõjawäeülemuse ettepanekul autasuks iseäraliku wahwuse eest, wabadussõjas wigastatud sõduritele. — ja edasi — tasuta maa antakse isiklikuks pidamiseks põllutööministeeriumi poolt ülesseatud piirides jne., ja siis — sõdurite wanematele eluksajaks, sõduri lesele kunni uude abiellu astumiseni jne. Nii et siin on kindla tähtajaline tasuta maa tarvitamine lubatud. Selle asemel siin aga seletatakse, et see on nüüd õiguste wõi lubaduste tagasikiskumine, kui ei tehta põlist pärandatawat omandust mitte ainult maast, waid ka kõigist päraltolemistest ja muust, mis sinna maa külge kuulub. Waadake, härra Laretei, see ei ole tagasikiskumine, waid see on teie poolt wäga suur õiguse edasilaiendamine.

Edasi oli öeldud „ka autasuseaduse põhjal maad saanud isikutele“. Mina pean üttelema, siin wõib seda seadust seletada ehk teisiti, aga mina arwan, et nendest isikutest wäga palju siin Riigikogus weel istub, kes seda seadust arutasid. Minul oli juhus ja kohus selle seaduse aruandjaks olla. Ja wõin ka tähendada, et need motiivid, mis siin küll lühidalt kirja on pandud, et

need täiesti mõõduandwad olid, et siin wõimalus antakse ühtlastel alustel teiste sõduritega ka kõrgematel wäejuhtidel, kes isiklikku wahwust üles näidata ei wõinud, maad saada. Ja see oli ka juhtmõte, mille alusel see autasuseadus kokku seati. Kui selle seaduse juurdekäiwaid motiive lugeda, siis ei ole raske seda sealt ka wälja lugeda. Autasuseaduse motiiwides räägitakse, et sõjawäelastele otsustatakse tasuta anda normaaltalu samal alusel, nagu see ajutise walitsuse määruses wahwust ülesnäidanud sõdurite kohta otsustatud. Tähendab, mitte põliseks, waid isiklikuks tarwitamiseks anda maad kindla tähtaja peale, see on nimetatud seaduse motiiwides, mille juures lahtiseks on jäetud üksikasjalised maatarwitamise tingimused, mida komisjoni arwates määrama peaks eriseaduses. Sellekohane eriseadus on Wabariigi Walitsusel arutamisel. Mina ütlen, et kui maatarwitamise seaduses taheti fikseerida ainult neid asjaolusid, mida warem juba on seaduste ja määrustega ära määratud, siis ka minule paistis, et see ei tee mingit raskust neid sinna sisse wiia. Aga minul on see mulje, et siin tahetakse laiendada neid tingimusi ja enam wastu tulla, aga siis ei saa öelda, et siin mõnesuguse tagasikiskumise tegemist on. Kui tahetakse uusi aluseid luua, siis on loomulikum, et siin uue seadusega tullakse. Aga mina eriti tähendaksin selle peale, et kui seda autasu, mis on senni lubatud, tahetakse nii muuta, et ta eriliselt suureks ja kõrgeks muutub, siis juhiksin mina tähelpanu selle peale, et mitte kõik wahwust ülesnäidanud sõdurid ei ole selle alla sattunud. Wõtke näiteks neid, kelle wahwus II-se liigi wabadusristiga ära märgitud. Nende wahwus pidi enam tähendada, pidi suurem olema, kui neil, kellele ainult tasuta maad on antud. (J. Temant, põl.: Kui ühele ülekohtu on tehtud, kas siis kõigile peab tehtama!) Rkl. Temant, mina arwan, et meie anname autasu jõukohaselt, ja kui Eesti riik autasu annab, siis peab ta õigluse põhimõttel kõigile andma, aga mitte nii juhuslikult ühele palju ja teisele mitte midagi. Need ristimehed ei saaks siis mitte midagi, ja need läksid ka sõtta ja olid wahwamad weel kui teised, kes nüüd miljonilised warandused omale saawad. Mina arwan, et see mitte õiglane ei ole.

Juhataja J. Tõnisson: Riigi-

kogu on 2 tundi töötanud. Kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.20 min.

Pärast waheaga jätkub koosolek kell 7.40 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Martna**.

Sekretääri kohal sekretäär **T. Kalbus**.

Juhataja **M. Martna**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

O. Gustawson (is.): Mina ei taha waielda selle wastu, et autasusaajatele antawate maade küsimus kiires korras lahendada tuleb. See oleks täiesti tarbetu. Kuid mille wastu kõige kategoorilisemalt waidlema peab, on see wiis, kuidas seda küsimust lahendada tahetakse. Ettepanekutegija härra Holberg ise on esitanud terve rea küsimusi, mis waieldawad. Ta on wastu waielnud seaduseelnõule, mis praegu Wabariigi Walitsuses arutamisel, osutades oma lahkuminewaid seisukohti. Samuti on härra Laretei juhtinud tähelpanu mitmele asjaolule, millistele wõib olla poolt, aga wõib ka wastu waielda. Põllutööminister on tsiteerinud seadusi, osutades oma poolt, et ta terwest reast küsimustest sootu teisiti aru saab kui härra Laretei.

Kõige selle peale waatamata tullakse ja tahetakse mitte midagi muud, kui et Riigikogu pleenum peab selle nii lõpmata tähtsa küsimuse otsekui ratsahobuse seljast otsustama. Ma arwan, et Riigikogu wastu peaks olema lugupidamist selles mõttes, et teda sarnast seedimata kirwetööd mitte ei sunnitaks tegema. Kui põllutööminister üldkommissjonis selle küsimuse lahendamise käesolewast seadusest soowitas hoopis wälja jätta, siis ei waielnud härrad põllumehed sellele mitte wastu. Need härrad pooldasid siis samuti seisukohta, et see küsimus tuleb lahendada eriseadusega. Nüüd aga tullakse kaheteistkümnendal tunnil Riigikogu pleenumi käputäie ettepanekutega ja tahetakse asi teha nii lõpmata lihtsaks — wõtke waid need ettepanekud wastu ja küsimus on lahendatud. (W a h e l h ü ü e H. L a r e t e i, dm. poolt.) Härra Laretei, üldkommissjonist oli see küsimus antud alamkommissjoni. Alamkommissjon töötas küll wastawa ettepaneku wälja, aga üldkommissjonis otsustati III lugemisel seda ettepanekut sisulisele arutamisele mitte

wõtta, silmas pidades, et oli wahepeal wastu wõetud põllutööministri ettepanek kogu küsimus lahendada eriseadusega. Kui üldkommissjon luges käesolewa küsimuse sedawõrd komplitseerituks, et seda mööda minnes uisa-päisa lahendada ei saa, siis ei tohiks ammuigi Riigikogu pleenumis seda küsimust wahetumalt ja ettewalmistamatult otsustama hakata. Selleks ei ole pealegi mingit tarwidust. Põllutööminister tähendas juba, et Wabariigi Walitsuses on arutamisel wastaw seaduseelnõu. See jõuab arwatawasti juba lähemal ajal Riigikogusse. (J. Holberg, põl.: Ei tule enne sügist!) Mina olen prohwetitest üldes halwas arwamises, Teist kui prohwetist aga weel eriti. Tähendatud seaduseelnõu jõuab loodetawasti lähemal päewil Riigikogusse. Siis on aeg, kus käesolewat küsimust wõib kaaluda, enne komisjonis ja pärast Riigikogu pleenumis.

Meil on ühenduses käesolewa küsimusega üks halb pretsedent juba olemas — autasuseaduse näol. See wõeti wastu harilikus korras, aga ometi lipsas sinnagi sisse suur arusaamatus. Mis aga sünniks weel siis, kui meie Riigikogu pleenumis hakkaksime küsimust otsustama, harilikust seaduste arutamise korrast mööda minnes?

Ma arwan, et ettepanekute tegijad ei ole siin midagi muud teha tahtnud, kui sama demagoogiat, mida meil wiimasel ajal parem tiib nii hoogsalt arendab. Aga meie ei tohi ohwerdada seadusandliku töö huwe demagoogiale. Sellepärast waidlen ma kõige kategoorilisemalt sellele wastu — tähendatud küsimust praegu arutamisele wõtta ja otsustada.

Juhataja **M. Martna**: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Penno'l.

R. Penno (as.): Faktilise märkusena pean tähendama, et küsimus, mida Riigikogu liikmed Laretei ja Holberg üles tõstsid, on üldkommissjonis arutamisel olnud. I lugemisel tõstis alamkommissjon selle küsimuse üles ja II lugemisel wõeti parandus käesolewasse seaduseelnõusse sisse. III lugemisel lükati need paragrahwid, mis seda asja käsitawad, tagasi. Nii et tegelikult on see küsimus komisjonis arutamisel olnud.

Juhataja **M. Martna**: Sõna on rkl. Holberg'il.

J. Holberg (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mul oleks härra põllutööministri väidetele wastata järgmist. Härra põllutööminister tähendas, et kui meie wõtaksime käesolewa seaduse sel kujul ja neil ettepanekutel, mis rkl. Laretei ja mina tegime, wastu, siis oleks wõimalik mitteühelõiguslik seisukoht autasuks maasaajate suhtes. Üks saaks parema koha, teine halwema, ja kes ainult wabadusriistiga märgitud, ei saaks maad üldse mitte. Minu arwates ei ole sarnane wäide mitte täiesti õige. Kõigepealt walisid maad maasaajad kategooriate järele: kõigepealt walis see isik, kellel oli tasuta maasaamise õigus, siis walis see, kes oli saanud 3. järgu wabadusriisti ja lõpuks, kellel kaks risti oli, wõis kõigeparema maa walida. (Põllutööminister A. Kerem: Aga wabadusriist oma nikk maasaaja peab maa eest tasuta maksma.) Selle juurde tulen ka.

Mis puutub sellesse, et ainult need, kellel ainult rist on, sugugi maad ei saa, siis oleneb see nende eneste tahtmisest, sest enne maa-andmist küsiti wabadusriisti saajatelt järele, kas nad maad tahawad. Harilikult oli wäeosades nii — ma ei tea küll, kuidas mujal oli, aga seal wäeosas, kus minul au teenida oli, küsiti järele wabadusriisti saajatelt, kas nad maad soowiwad. Ja ainult sel juhtumisel, kui maad ei soowitud, jäid nad tasuta maasaamiseks ette panemata. Küsiti järele täiesti ühtlaselt kõigilt, kellel wabadusriist on ja kes wahwust üles näidanud, kas ta soowib saada tasuta maad — ja siis pandi ka ette. Seda aega on juba niipalju pikendatud, pikendati 1923. aastani, nii et siin sugugi ei wõi ette heita, nagu ei oleks wabadusriisti mehed mitte teadnud, et neil wõimalik on tasuta maad saada.

Edasi, mis puutub sellesse, et tasud ei ole mitte ühesugused, siis peab tähendama, et siin ka põllutööministeerium oma teatud wead on teinud ja et ühetaolisus mitte maksmas pole, siis tuleb see sellest, et ennem olid hoonete hinnad naeruwäärselt odawad, wõis osta suure lossi 40 tuhande marga eest ja need kes niisugusel juhtumisel ostsid sarnase hoone, mõisa harrastemaja, wõisid selle suure kasuga hiljem ära müüa. Nüüd aga hilisemate hindamiste järele peab maksma 700.000 mk. sarnase hoone eest. Ma küsiksin, kus on siis siin see ühetaolisus ja õigus, mis täiesti ärarippuw on põllutööministeeriu-

mist. Ma ei ütle, et seda oleks juhtinud praegune põllutööminister, siis olid juhtideks muidugi teised.

Mis puutub sellesse, et lubadused on tagasi wõetud, siis wõiksin ma nende lubaduste kohta wäga kujuka näite tuua. Lugu oli 1919. a. kewadel, just Asutawa Kogu kokkukutsumise ajal. Nagu teada, oli sel ajal lõuna wäerinnal wäga kriitiline seisukord. Seda wõiwad ka kõrge- mad wäejuhid tõendada. Enamlased olid Wõru surnuaias sees, laotati iga päew proklamatsioonid laiali — waadake, meie murrame ikkagi läbi ja ajame teie „pärisperemehed“ ära, mis teie ikka sõdite, ega teie maad ikkagi ei saa, meie anname teile palju parematel tingimustel maad jne. Need proklamatsioonid läksid muidugi frondi staapi ja staabiülem, härra kolonel Mutt saatis meie jüripäewa hommikuks, Asutawa Kogu kokkuastumise päewal, operatiiw telegrammi, mis kolm lehekülge pikk oli, ja seal oli selge sõnaga öeldud — teile lubatakse seda ja seda, ärge uskuge neid proklamatsioonid. Mis aga meie poolt on lubatud, see kindlasti ka täidetakse, kui astub kokku see pärisperemee, Eesti rahwaesitus, see kindlustab teile kõik. (J. Wain, -d.: Kas Teie kõnelete sõdurite wõi ohwitseride meeolelust?) Mina räägin sellest, mis telegrammis seisab. (J. Wain, sd.: Autasu on ainult ohwitseridele antud.) Mina ei ole mitte öelnud, et ainult ohwitserid said, ka kõik sõdurid on autasu saanud. (O. Gustawson, is.: Pole saanud. — mis Teie unistate!) Olge head — autasu on saanud ka sõdurid, neid on terweni 2.147. Teie wõite ju hakata kinni sellest ühest sõnast, et mina selle „tasuta maa“ asemele ütlesin „autasu“. Aga mina pean tähendama, et ükski wahwuse eest saaja polnud kõrgematest sõjawäelastest, need olid staapides ja ei saanudki mingisugust wahwust üles näidata, ja need käiwad hoopis teise seaduse alla. Need aga, kellest mina räägin, on need sõjawäelased, kes wahwuse alusel maad said. Mina tõin ette muidugi ainult ühe wäikese episoodi sellest, missuguseid lubadusi anti. Oli ka päewakäsk antud, mille põhjal meie seda igalpool wäeosades hommikul ette pidime lugema.

Härra minister luges siis ette seaduse ja tähendas, et motiivid ütlewad selle autasuseaduse juures, et maad peab an-

tama ainult tasuta tarvitamiseks. Mina aga arwan, et motiivid ei ole praegusel korral mitte suurema tähtsusega, kui seaduse tekst ise. Wõib ju olla absoluutse ainuwalitsusliku riigikorra juures, monarhistliku riigikorra juures, et seal motiividel teataw tähtsus on. Siin aga motiive kõrgemale seada, kui seaduse teksti, mina arwan, et see igatahes õige ei ole. (Põllutööminister A. Kerem: Kas on öeldud, — omanduseks?) Seda sõna „omanduseks“ ei ole mitte öeldud, ja kui teie annate kellelegi paar miljonit raha, ega siis ei öelda, et see tarvitada antakse.

Mis puutub härra Gustawson'i wäidestesse, siis, nagu juba tähendas härra rkl. Penno, on seda küsimust pikalt ja laialt arutatud alamkommisjonis ja ka üldkommisjon oma II lugemisel läks palju kaugeemale, kui minu ettepanek seda on. Teisel lugemisel wõttis üldkommisjon wastu ettepaneku sarnasel kujul, nagu härra Laretei siin ettepaneku tegi. Mina aga tegin oma ettepanekus weel teatawaid kitsendusi. Nii et see küsimus arutamisel on olnud, mis aga sellesse puutub, kuidas see tagasi wõeti, siis peab tähendama, et ta päwakorrast ära wõeti ilma pikemate waidlusteta, sest et härra põllutööminister ütles — tema tahab esitada palju õiglasema seaduse, ja et Wabariigi Walitsus nõus on seda esitada ja et see arutamisel tuleb ühes wastawa seadusega. Mina ei oleks mitte parandusi teinud, kui käesolew seadus ühe korraga selle seaduse arutamise juures päwakorrale oleks tulnud. Nüüd aga tuleb niisugune seisukoht ilmsiks, et need, kelle rohkem õigusi on tasusaamiseks ja kellele rohkem lubatud, need jääwad wiimasteks, ja teised, kelle vähem õigusi oleks, saawad esimesteks. Sellepärast olin mina sunnitud ettepaneku tegema ja nagu ma tähendasin, oleks wõinud kahtlus tekkida, kas sel puhul, kui waheaeg selle ja järgmise seaduse wahel liiga suureks läheb, siis põllutööministeeriumil täiesti õigus on nõuda renti ja tasu nendelt, kes maad saanud autasuks wõi wahwuse eest, sest see annulleeriks kõik endised määrused.

T. Kalbus (töer.): Mina tahaksin Riigikogu tähelpanu juhtida järgmise asjaolu peale. Härra Holberg tähendas siin praegu, et autasuseaduse põhjal, mis on awaldatud 1923. aastal, on antud maadükid kõrgematele sõjawäelastele päris-

omanduseks. See oli härra Holberg'i praegune põhjendus. Edasi tähendas ta ka, et Riigikohus on seletanud ühe teatawa juhtumise puhul, et selle autasuseaduse põhjal ka nende talude päraldused kohasaajate omanduseks tunnustatakse. On see nii, siis tähendab, et Riigikohus selle autasuküsimuse juba otsustanud ja sellepärast jääb minule täiesti arusaamatuks Holberg'i ettepanek uue § 8-a tarwiduse kohta. See paragrahw käib järgmiselt: „Kodanikkudele, kes wabadussõjast osa wõtnud, autasuseaduse („Riigi Teataja“ nr. 27 — 1923. a.) põhjal maad saanud wõi saawad, antakse nende käes kasutada oledaw maakohad ühes päraldustega nende omanduseks tasuta.“ Kui meie kord oleme selle küsimuse autasuseadusega ära otsustanud ja Riigikohus on seda ka weel seaduse seletuse korras nii seletanud, siis on mullle täiesti arusaamatu, mispärast siis nüüd see ettepanek Riigikogule tehakse, et meie weel kord otsustama peame seda, mis meie juba kord otsustanud oleme. Ma tahtsin Riigikogu tähelpanu juhtida selle ettepaneku peale, mis puudutab autasuseaduse põhjal maasaajaid kõrgemaid sõjawäelasi, ja pean tähendama, et praeguse seisukorra juures ei ole see ettepanek kuidagi wastuwõetaw, seda rohkem, kui waadata neid põhjendusi, millega rkl. härra Holberg oma ettepanekut põhjendab.

Juhataja M. Martna: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Holberg'il.

J. Holberg (põl.): Faktilise märkusena pean tähendama, et mina olen sunnitud seda ettepanekut tegema sellepärast, et põllutööministeerium ei taha sugugi sõjawäelaste õigusi tunnustada. See on esiteks. Teiseks ütleb käesolewa seaduse § 2., et kõik, kes selle käesolewa, see tähendab maaseaduse § 15. p. a ja maaseaduse muutmise seaduse §§ 15, 20 ja 22 alusel, maad on saanud, neil on õigus maad saada, see tähendab sõjawäelased käwad ka selle seaduse alla. (Hulgaliised wahelhüüded pahemalt poolt.) Kel see õigus on, peab maksma. (Wahelhüüed pahemalt poolt.) Annulleeritaks endised õigused, sest hiljemantud seadus annulleerib kõik eelmised.

Juhataja M. Martna: Faktiliseks märkuseks on sõna põllutööministril.

Põllutööminister A. Kerem: Siin on puudutatud ühte Riigikohtu otsust, mis pidi tõendama, et need talud on omanduseks läinud. Mina ei ole jurist, aga mina olen seda Riigikohtu otsust ja neid motiive lugenud, aga ei võinud sealt välja lugeda seda, et need talud oleksid omanduseks läinud. Küsimus oli minule esitatud ühe sõjawäelase poolt selles mõttes, kas ta hoonete eest renti peab maksma või mitte. Mina, toetades autasuseaduse § 7. peale, kus ette nähakse, et tasuta ainult maad antakse, hoonetest ja muust ei räägita, ütlesin, et sellest seadusest mina nii aru saan, et hooned rendita anda ei saa. See küsimus läks Riigikohtusse ja Riigikohus seletas, et talu hulka käiwad ka hooned, kui talu tarvitamine ilma rendita sünnib, siis ei saa ka hoonete eest eritasu võtta, et need kohad aga põliseks omanduseks oleksid läinud, seda ei seleta Riigikohus mitte.

Juhataja M. Martna: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Holberg: Ma tahaksin üldkommisjoni aruandjana veel tähendada, et üldkommisjon võttis teisel lugemisel käesolewat küsimust niisugusena, nagu härra Laretei poolt parandus on tehtud, aga kolmandal lugemisel jäeti see küsimus käesolewast seadusest välja.

Juhataja M. Martna: Lõpusõna on kaasaruandjal rkl. Jürman'il.

Kaasaruandja A. Jürman: Maa- ja rahaasjanduse komisjoni nimel ei saa nende ettepanekutega ühineda, sest need ettepanekud seal üldse arutamisel ei olnud.

Juhataja M. Martna: Sisse on tulnud kahelt poolt ettepanekuid § 8. järele juurde võtta uued paragrahwid 8-a, 8-b, 8-c ja 8-d. Härra Holberg'i poolt ette pandud § 8-a kõlab järgmiselt: „Kodanikkudele, kes wabadussõjast osa wõtnud sõjawäelaste autasuseaduse („Riigi Teataja“ nr. 27 — 1923. a.) põhjal maad saanud või saawad, antakse nende käes kasutada olewad maakohad ühes päraldustega nende omanduseks tasuta.“

Samuti on härra Laretei poolt § 8-a kohta ettepanek, mis kõlab järgmiselt: „Kodanikkudele, kes ajutise walitsuse 20. detsembri 1918. a. määruse („Riigi Teataja“ nr. 9 — 1918. a.) wabadussõjast osa wõtnud sõjawäelaste autasuseaduse

(„Riigi Teataja“ nr. 27 — 1923. a.) põhjal maad saanud või saawad, antakse nende käes kasutadaolewad maakohad ühes päraldustega nende omanduseks tasuta.“

Siis on härra Holberg'i poolt ette pandud § 8-b, mis käib järgmiselt: „Kodanikkudele, kes ajutise walitsuse 20. detsembri 1918. a. määruse („Riigi Teataja“ nr. 9 — 1918. a.) põhjal maad saanud või saawad, antakse nende käes kasutadaolewad maakohad ilma päraldusteta nende omanduseks tasuta. Maakohal olewad hooned, wiljapuud, mets ja muud maakoha päraldused müüakse maasaajale omanduseks üldistel alustel enne maakoha ostumüügi või põlise tarwitamise lepingu allakirjutamist.“

Siis on ette pandud härra Holberg'i poolt uus paragrahw 8-c, mis järgmiselt käib: „Kui keegi, kes õigustatud ajutise walitsuse 20. detsembri 1918. a. määruse põhjal maad saama, õigustest maasaamiseks lahti ütleb, siis on temal õigus saada rahalist tasu 100.000 marga suuruses.“

Sellekohane ettepanek on tehtud ka rkl. Laretei poolt § 8-b all, mis käib nõnda: „Kui keegi, kes ajutise walitsuse 20. detsembri 1918. a. määruse või wabadussõjast osa wõtnud sõjawäelaste autasuseaduse põhjal õigustatud on maad saama, õigustest maasaamiseks lahti ütleb, on temal õigus saada rahalist tasu 150.000 marga suuruses.“

Siis on härra Holberg'i poolt ettepanek § 8-d all, mis järgmiselt käib: „Kui eelmistes paragrahwides tähendatud kodanik enne maakoha saamist sureb, siis on ta lastel ja naisel, või kui neid ei ole — wanematel, selles seaduses ettenähtud õigused maa või rahalise tasu saamiseks.“

Ja sellekohane ettepanek on esitatud rkl. Laretei poolt § 8-c all, mis kõlab järgmiselt: „Kui §§ 8-a ja 8-b tähendatud kodanik enne maakoha saamist sureb, siis on ta lastel ja naisel, või kui neid ei ole — wanematel, selles seaduses ettenähtud õigused maa või rahalise tasu saamiseks.“

Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Gustawson'il.

O. Gustawson (is.): Ma tähendasin juba: meie rühm ei saa tehtud parandusettepanekute poolt hääletada, leides, et käesolewa seadusega seda küsimust lahendada ei või. (A. A n d e r k o p p, tõe r.: A g a p a r a n d u s e d ?) Ma ei

tea, milliseid parandusi härra Anderkopp mõtleb. Arwab ta Holberg'i omi, mis siinsamas põlwe peal kirja pandud, siis tänane — meie oleme seda sorti fruktidega juba warem tutwunenud. Ühe motiwiina, mispärast härra Holberg ütleb oma ettepaneku teinud olewat, on ta tarwitanud seda, et tema arwamise järgi põllutööminister oma lubadust ei pidawat ega lähemal ajal wastawat eriseadust ei esitawat. Teiste sõadega: härra Holberg'i ettepanekut wastu wõttes awaldataks otsekohe umbusaldust Wabariigi Walitsusele. (Aruandja J. Holberg: See ei olene ainult Wabariigi Walitsusest, waid ka Riigikogust.) Neil põhjustel ei saa meie rühm ei härra Laretei ega härra Holberg'i ettepanekute poolt hääletada, leides, et käesolew küsimus tuleb lahendada eriseadusega.

Juhataja **M. Martna**: Panen paralleel-hääletamisele ettepanekud § 8-a kohta. Hääletamisele tuleb härra Holberg'i poolt esitatud § 8-a. (Hääletatakse.) Hääletamisele tuleb härra Laretei poolt ettepanekud § 8-a. (Hääletatakse.)

Härra Holberg'i ettepaneku poolt on 25 häält ja härra Laretei ettepaneku poolt on 14 häält. Kumbki ettepanek ei ole saanud absoluutset enamust, asun hääletamisele „poolt“ ja „wastu“. Enne tuleb hääletamisele härra Holberg'i ettepanek. (Hääletatakse.) Hääletamisele tuleb härra Laretei ettepanek. (Hääletatakse.)

Härra Holberg'i ettepaneku poolt on 28 häält, wastu — 27, härra Laretei ettepaneku poolt 15, wastu — 27. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. Palun sedelid wälja jagada. (Hääletatakse.) Tagajärjed on järgmised: härra Holberg'i ettepaneku poolt on 29 häält, wastu 31, seega on ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb härra Holberg'i poolt ettepanekud § 8-b. (Hääletatakse.) Selle ettepaneku poolt on 24 häält, wastu — 27, seega on ettepanek tagasi lükatud. Härra Laretei on oma hääletamata ettepanekud — §§ 8-b ja 8-c kohta tagasi wõtnud, nii et hääletamisele tuleb härra Holberg'i poolt esitatud § 8-c. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 24 häält, wastu 28, seega on ettepanek tagasi lükatud. Hääleta-

misele tuleb härra Holberg'i poolt ettepanekud § 8-d. (Hääletatakse.) Selle ettepaneku poolt on 25 häält, wastu — 28, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Aruandja **J. Holberg** (loeb):

§ 9. Paragrahw 7. alusel määrab koha hinna kindlaks kohalik hindamise komisjon (§ 10) järgmises koosseisus: esimees põllutööministri määramisel, põllutööministeeriumi esitaja ja üks liige kohaliku walla riigirentnikkudest wõi asunikudest wallanõukogu walimisel.

Komisjoni tööde juurde kutsutakse kohasaaja ja tarbekorral asjatundjad. Komisjoni otsus antakse kohapidajale teada, mille peale wiimane kahe nädala jooksul, arwates otsuse kättesaamise päewast, maakonna hindamise komisjonile edasi wõib kaewata.

Kõik kohaliku komisjoni otsused lähewad läbiwaatamiseks maakonna hindamise komisjoni.

O. Gustawson (is.): Ma tahtsin asetada ühe küsimise aruandjale. § 9-da alguses on öeldud: „§ 7. alusel määrab koha hinna kindlaks kohalik hindamise komisjon,“ ja sinna juurde klambrites tähendatud „§ 10“. Tähendab, klambresse suletud osa on saade paragrahwile, mis peaks käsitama sama komisjoni. § 10 ei kõnele aga kohalikust, waid maakonna komisjonist. Ma paluksin sellepärast aruandjalt seletust klambritesse suletud osa „§ 10“ kohta.

R. Penno (as.): Selle paragrahw teises lõikes loeme: „Komisjoni tööde juurde kutsutakse kohasaaja ja tarbekorral asjatundjad.“ Edasi loeme samas lõikes, et „Komisjoni otsus antakse kohapidajale teada.“ Siin on nähtawasti mõlemal juhtumisel jutt ühest ja samast isikust. Et lahtarwamisi ära hoida, tuleks siin ka nimetused wastawalt ühtlustada. Ma teen ettepaneku wõtta teises lõikes teises reas sõna „kohapidajale“ asemel sõna „kohasaajale“.

Juhataja **M. Martna**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Holberg**: Mina pean ütlema, et selles paragrahwis on trükiwiga ette tulnud. Teises reas ette-tulew „(§ 10)“ on ülearune, palun „(§ 10)“ kustutada.

Asjalugu on see, et sellega ei saa kuidagi nõus olla, et „kohapidaja“ asemele võetakse „kohasaaja“. Kohasaaja on ikka ise mõiste ja -pidaja teine, sest kohasaaja võib koha pidamisõigust edasi anda.

Juhataja **M. Martna**: Rkl. Penno poolt on ettepanek tehtud: „§ 9-da teises lõikes teises reas võtta sõna „kohapidajale“ asemele sõna „kohasaajale“. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Panen § 9. aruandja poolt ette kantud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 9 vastu võetud.

Aruandja **J. Holberg** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtawa enamusega §§ 10—13.

§ 10. Maakonna hindamise komisjon, mille koosseis: kohtunik rahukogu määramisel, kui esimees, üks põllutöoministeriumi ja üks maakonnavalitsuse esitaja, — waatab läbi hindamise aktid ühes juurdekuuluwa materjaliga, otsustab ära sissetulnud kaebused ja saadab aktid kas kinnitamiseks põllutööministrile või uueks läbiwaatamiseks kohalikule hindamise komisjonile.

Maakonna hindamise komisjoni koosseisust antakse teada wastawa wallanõukogu poolt walitud liikmele kui ka kaebajatele, kes võivad komisjoni istungil seletustega esineda.

§ 11. Põlise tarvitamise õigus selle seaduse mõttes on Balti eraseaduse (III köide) §§ 1324—1334 ettenähtud instituit ühes muudatuste ja täiendustega, mis käesolewas seaduses ette nähtud.

§ 12. Põlise tarvitamise wahekorra sõlmimisel ei jäta riik omale õigust renti ühekülgseks muuta või kõrgendada (Balti eraseadus III köide, § 1333).

§ 13. Koha põliseks aastarendiks arwatakse 4% §§ 7., 9. ja 10. ettenähtud korras kindlaksmääratud maakoha hinnast ja 0,25% administratsiooni kuludeks, mis osade wiisi kaks korda aastas tasutakse.

Kaasaruandja **A. Jürman**: Ma panen ette maakomisjoni poolt uus paragrahw vastu võtta, mis järgmiselt käib: „§ 13-a. Kodanikud, kes ajutise walitsuse 20. dets. 1918. a. määruse ja 15. weebr. 1923. a. autasuseaduse põhjal maad saa-

nud, on § 13. tähendatud rendist wabastatud. Samuti on rendist wabastatud pensioniõigusest lahtiütlemise korral wabadussõjas wigastatud sõjawäelased, kelle tööjõu lõpulik kaotus on vähemalt 40%, ja wabadussõjas langenud sõjawäelaste perekondade liikmed. Põlise pidamise õiguse edasiandmise korral müügi, kinkimise ehk pärandamise teel arwatakse koht rendi alla üldisel alusel, õiguse edasiandmise päewast arwates, kuid mitte enne 1. maid 1945. a.

Hooneid, wiljapuid ja metsa omandawad selles paragrahwis tähendatud maa-saadajad üldistel alustel.“

Juhataja **M. Martna**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Holberg**: Üldkomisjonis tekkisid käesolewa paragrahwi arutamisel suuremad lahkuminekuud. Käesolew paragrahw ja weel § 22 olid alamkomisjonis arutamisel ning üldkomisjon leidis, et kui see paragrahw sel kujul vastu võtta, siis tekiks ühe osa sõjawäelaste õiguste kitsendamine, mis neile juba enne endise seadusega, nimelt autasu seaduse alusel, olid antud. Sel alusel jättis üldkomisjon selle paragrahwi välja, ühtlasi lubas minister wastawa eriseadusega esineda. Üldkomisjoni seisukohalt pole kohane, kui see paragrahw sellesse seadusesse vastu võetakse.

Juhataja **M. Martna**: Kaasaruandja härra Jürman'i poolt on ettepanek tehtud § 13-a vastu võtta. Kas soovitakse weel selle ettekandmist. (Hüüded: Ei ole tarwis!) Asun § 13-a hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 13-a vastu võetud.

Aruandja **J. Holberg** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtawa enamusega §§ 14—17.

§ 14. Põlisel tarvitajal on õigus tema käes põliselt tarvitada olewat maakohta käesolewa seaduse ja sama hindamise alustel omandada.

§ 15. Riiklikust maatagawarast lahutatud maakohtade müügi korral omanduseks arwatakse ostuhinnaks §§ 7, 9 ja 10 ettenähtud korras kindlaksmääratud maakohta hind.

Ostuhinna tasumine sünnib ostja soovil kas korraga, osade kaupa või aasta maksudena kaks korda aastas.

§ 16. Maakoha hind, rendi määr ja nende tasumiseks määratud aasta maksud ühes wõla pealt wõetawate protsentidega kantakse põlise tarwitamise lepingusse kuldkroonides.

§ 17. Maakoha ostmisel wõlgujäänud summa kantakse kinnistusraamatusse esimese pandiõigusena (obligatsioonina). Wõlg tasutakse aasta maksudena hiljemalt 60 a. jooksul, kusjuures wõlgnikul õigus on wõlga enne kindlaksmääratud tähtaega terwelt wõi osaliselt tasuda. Wõla pealt wõetakse 4% intresse, 0,25% administratsiooni kulusid ja kustutusprotsenti wastawalt kustutusajale.

Kinnistusraamatusse kantakse ka kõik riigi poolt maade põlistele tarwitajatele wõi omanikkudele maakohtade sisseseadmiseks wäljaantud laenud.

Kaasaruanaja A. Jürman: Maakommisjoni poolt esitan uue paragrahwi wastuwõtmiseks, mis järgmine oleks: „§ 17-a. Kodanikud, kes ajutise walitsuse 20. detsembri 1918. aasta määruse ja 15. weebruari 1923. aasta autasu seaduse põhjal maad saanud, on ostuhinna intresside maksmisest wabastatud. Samuti on intresside maksmisest wabastatud pensioniõigusest lahtiütlemise korral wabadussõjas wigastatud sõjawäelased, kelle lõpulik tööjõu kaotus on vähemalt 40% ja wabadussõjas langenud sõjawäelaste perekondade liikmed. Juhtumistel, kui maakoha saaja soowib koha wäärtust korraga tasuda, kas otsumüügi lepingu allakirjutamisel wõi esimestel 20. aastatel, siis arwatakse tema kasuks otsuhinnast $\frac{1}{60}$ maahinnast iga aasta kohta, mille wõrra warem enne 20. aasta lõppu ostuhind lõpulikult tasutakse. Maakoha wõõrandamise korral müügi, kinkimise ehk pärandamise teel hakkab omandaja intresse maksuma üldisel alusel, omandamise päewast arwates, kuid mitte enne 1. maid 1945. a.

Hooned, wiljapuud ja mets lähewad selles paragrahwis tähendatud maasaajatele omanduseks üldistel alustel.“

Juhataja M. Martna: Maakommisjoni kaasaruanaja poolt on ettepanek tehtud uus § 17-a wastu wõtta, nagu see kaasaruanaja poolt praegu ette kantud. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 17-a wastu wõetud.

Aruandja **J. Holberg** kannab ette ja eraldi hääletamisel

wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 18—21.

§ 18. Tähtjaks tasumatajäänud rendi kui ka koha wäljaostusummade pealt maksab wõlgnik 1% kuus wiiwitusraha pooled kuud terweteks arwates ja kui wõlad ühe aasta jooksul tasutud ei ole, ilma seadusliku pikenduse saamata, nõutakse need sisse järgmisel maksutähtjal ühes protsentidega wastuwaidlemata maksude sissenõudmise korras.

Erakordsetel juhtumistel wõib põllutööminister rendi kui ka ostusummade maksutähtaegu pikendada kunni kolme aastani ka ilma wiiwitusrahata.

§ 19. Riiklikust maatagawarast lahutatud maakohtade põlise tarwitamise ja ostumüügi lepingute kawa kinnitab Wabariigi Walitsus.

§ 20. Käesolewa seaduse põhjal riiklikust maatagawarast wäljaantawate maakohtade põlise tarwitamise wõi omanduslepingute kinnistamine sünnib not. sead. §§ 303—369 ettenähtud korras.

§ 21. Kinnistuspalwetega esitatakse:
a) põllutööministeeriumi ja maakoha põlise tarwitaja wõi omandaja wahel sõlmitud põlise tarwitamise wõi omandamise leping, millele alla kirjutatud põllutööminister wõi ta wolinik ja põline tarwitaja wõi omandaja. Põlise tarwitaja wõi omandaja allkiri olgu notariaalselt kinnitatud;

b) põllutööministeeriumi poolt walmitatud maakoha plaan ühes eksplikatsiooniga, alla kirjutatud, nagu eelmises punkt a-s tähendatud.

Aruandja **J. Holberg** (loeb):

§ 22. Not. sead. § 369 ettenähtud maksud wõetakse käesolewa seaduse põhjal kindlaksmääratud maakoha hinnast, niisama ka lepingus kindlaksmääratud hoonete, wiljapuude, metsa ja muude päralduste hinnast.

Põlise tarwitamise wõi omanduslepingute esimesel kinnistamisel (§ 20) ei wõeta kinnistus- ja tempelmaksu.

Käesolewas paragrahwis ettenähtud kulud kannab põline tarwitaja wõi omandaja.

Rahaminister L. Sepp: Teen ettepaneku § 22-st wälja jätta sõnad „Põlise tarwitamise wõi omanduslepingute esimesel kinnistamisel (§ 20) ei wõeta kinnistus- ja tempelmaksu.“

Ma põhjendan oma ettepanekut sellega, et praeguse operatsiooni läbiwiimi-

sel ei peaks mitte teised ringkonnad kaasa maksma. Selle operatsiooni läbiwiimisel on palju kaudseid kulusid, mida meie otsekohe arwestada ei saa. Teiste summade kohta wõib ju öelda, et neid wõib ostuhinnast maha arwata, näiteks põllutöoministeeriumi maakorralduse peawalitsuse otsekohesed kulud, mis on reformi läbiwiimisega seotud. Kuid on terve rida kaudseid kulusid. Wõtame näiteks kinnistus- ja kinnistusraamatute registrite pidamine. Tekib juurde 50—60 uut maapidamise üksust ja nende kinnistustöödega tuleb meil palju tööd ja kulusid juurde. Hindamise ja kadastri töö läheb uute maapidamiste juurdetekkimisega palju kallimaks, kulukamaks. Teised kaudsed tööd, wõtame wõi seadusandliku töö, mis selle läbiwiimisel on jne., ka need kaudsed kulud peawad kuidagiwiisi kaetud saama ja neid katta wõiks ainult, kui kinnistumaksud alles jääksid, nii nagu nad harilikult on. Need maksud ei ole mitte wõrdlemisi suured ja rahaministril on õigus nende maksmist pikendada tarwilikul korral, kui nende maksmine raskust teeb. Ka ei sünni kinnistamine ühe kunni kahe aasta jooksul, waid see sünnib mitme aasta jooksul ja asunikul on wõimalik wälja walida moment, millal talle kohane on kinnistamisele asuda. Ta ei pruugi seda otsekohe teha, waid wõib kuu wõi kaks, pool aastat selle asjaga wiivitada, wõi wõib, kui see talle tarwilik; maksmiseks pikendust paluda. Palun Riigikogu minu parandus wastu wõtta.

A. Jõeäär (sd.): Wäga lugupeetud härrad rahwasaadikud! Käesolew lõige, mille wäljajätmise ettepaneku härra rahaminister tegi, wõeti üldkommissjonis sisse minu ettepanekul, ja mina tahaksin siin paari sõnaga põhjendada, mispärast see tarwilik on. Kinnistus- ja tempelmaksud teewad praegu wälja kokku 8% otsümüügi objekti hinnast. Kui näiteks talu läheb 100.000 mk. eest müügile, siis tuleb kinnistus- ja tempelmaksu maksta 8.000 marka. See summa tuleb ostjal ühekorraga wälja maksta, enne lepingu kinnistamist, sest seda on senni nõnda tehtud ja sarnaseid maksusid ei ole kunni siitamaani veel kordagi pikendatud. Peale selle tuleb otsmisel kinnistus- ja tempelmaksu maksjal veel muidki maksusid maksta, nii kreposti registris osakonna awamise eest, wist 500 marka, akti wäljaandmise eest 300 mk. ja peale selle on seal veel mitmesuguseid maksusid, nii et igatahes

umbes 1.000 marga ümber tuleb igal asunikul veel peale selle maksusid tasuda ja need maksud tasuwad igatahes ära kõik tegelikud kulud, mis riigil kreposteerimise juures tulewad kanda. Kinnistus- ja tempelmaks ei ole kulude katteks, waid on erimaks ja tõepoolest annaks see maks asunikudelt riigile mitmed kümned ja sajad miljonid sissetulekut. Asunikkudele sünnitaks selle tasumine asumise aastatel suuri raskusi. Pean tähendama et isegi endisel Wene ajal talukohad, kui neid müüdi, igasugustest sarnastest ja ka wäiksematest maksudest wabastatud olid. Sellepärast on arusaamatu, mispärast peame meie asunikke rohkem koormama, kui endisel ajal Wene kroonu koormas neid talukoha omanikke, kes oma talusid päriks ostsid. Mida taheti selle maksudest wabastamisega kätte saada? Taheti toetada põllumajanduse üksusi, neile arenemise wõimalusi anda. See põhjendus maksudest wabastamiseks peaks küll ka praegugi maksew olema, sest see mitmetesse tuhandetesse ulataw maks muutub asunikkudele liiga raskeks. (W a h e l h ü ü e: S e e o n k a a i n u k e n e!) Mitte sugugi ainukene. Meie asunikud maksawad praegu palju rohkem, kui mõned härrad põllumehed pärisokhaomanikud. Nad maksawad sama palju, kui teie, härrad põllumehed, kaudseid makse ja peale selle on neil praegu veel renti maksta riigi kasuks. Asunikud maksawad kinniswarade maksusid, maksawad tulumaksusid, isikumaksusid, maksawad protsente laenude pealt, nii et lõppude-lõpuks kannawad nad riigikassa kasuks rohkem maksusid, kui mõni teine kiht seda kannab. Selle tõttu arwan mina, et peaks tingimata see lõige seadusesse sisse jäetama.

J u h a t a j a **M. Martna**: Lõpusõna on aruandjal.

A r u a n d j a **J. Holberg**: Mina tähendaksin nii palju, et kui üldkommissjonis käesolew parandus sisse wõeti, siis suurelt osalt oli see tingitud sellest, et hind oli üldkommissjoni ettepaneku järele suurem. Aga kui nüüd maahind odawamaks lasti 100% wõrra, nagu tema seda enne oli maakommissjoni ja rahaasjanduse komisjoni ettepaneku järele, siis arwan, et ka üldkommissjon oleks ehk teistsuguse otsuse teinud. Peale selle on ka härra rahaminister siin leidnud, et on wõimalus kahe kunni kolme aasta peale seda maksu pikendada.

Juhataja **M. Martna**: Lõpusõna on kaasaruandjal.

Kaasaruandja **A. Jürman**: Mina wõin maakomisjoni ja rahaasjanduse komisjoni nimel ka toetada härra rahaministri ettepanekut, see lõige wälja jätta. Need kulud, mis siin ette nähtakse ei tõuseks mitte üle jõu.

Juhataja **M. Martna**: Härra rahaministri poolt on ettepanek tehtud § 22-st wälja jätta sõnad: „Põlise tarwitamise wõi omanduslepingute esimesel kinnistamisel (§ 20) ei wõeta kinnistuse ja tempelmaksu.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Hääletamisele tuleb § 22 ühes wastu wõetud parandusega. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on paragrahw 22 wastu wõetud.

Aruandja **J. Holberg** (loeb): § 23. Kõik tulud, mida riik riiklikust maatagawarast lahutatud makohtade tarwitamisest käesolewa seaduse põhjal saab, maha arwates administratsiooni kulud, arwatakse riiklikuks asunduskapitaaliks, mille tarwitamise kord määratakse kindlaks eriseadusega.

O. Gustawson (is.): Oleksin wäga tänulik, kui härra aruandja seletaks, millistel motiividel tahetakse broneerida kõik need tulud, mis riikliku maatagawara tarwitamisest saadakse.

Ma saaksin aru, kui käesolew paragrahw käsitaks ainult neid summasid, mis saadakse kohtade päriks müügist. Aga siin tahetakse soomustada isegi kõik rendina saadud summad. Nii ühti kui teisi lubatakse tarwitada ainult eriseaduse põhjal. Aga kui tähendatud eriseadust ei ole weel wälja anda jõutud seks ajaks, kui hakatakse renti wõtma käesolewa seaduse alusel. Kuhu need rendisummad siis lähewad? Eelarwekorras ei saa neid tarwitada — nad on broneeritud. Siin tekib paratamatult küsimus, millest põllutöoministerium oma wäljaminekud katma peab. (Põllutöominister **A. Kerem**: Fondi arwel.) See on ikkagi wõimalik alles siis, kui eriseaduse olete wälja andnud. Seda esiteks. Teiseks käib seesugune soomustamine meie riigi eelarwe ühtluse wastu. Härra põllutöominister nimetas ühenduses käesolewa seaduse teostamisega miljardilisi summasid. Käesolew

paragrahw aga tahab neile summadele punase joone ette tõmmata, keelates neid tarwitada tawalikus eelarwe-korras. Mis jääks sel korral üle eelarwe ühtlusest? See on tähtis küsimus, millest nii kergelt üle minna ei tohiks. Peaksid olema eriti kaaluwad motiivid, mis õigustaksid nii suuri summasid soomustama. Sellepärast paluksin aruandjalt lähemaid seletusi nende motiivide kohta, mis sunniwad riiklikust maatagawarast saadud summasid broneerima.

Aruandja **J. Holberg**: Pean kõigepealt tähendama, härra Gustawson'i wäidete peale, et seaduse wastuwõtmisega ei ole weel rahakapid raha täis. Põlisele tarwitamisele üleminek läheb pikkamööda ja ennem on tarwis need kohad uuesti planeerida. Teiseks on riigil suured kohustused nende maade wastu, seal on tarwis hoonete eest tasuda, administratsiooni kulud jne. Kolmandaks peab tähendama, et riikliku majapidamise juures maksab põhimõte, et summasid, mis riik saab raudwarade likwideerimisest, ei wõi jookswateks kuludeks ära kasutada, see on üldine riigimajanduslik põhimõte. Põllutöoministeriumi kalkulatsioonide järele ei saa lühikese ajaga mingisuguseid suuri fondisid koguda ja selleks ajaks on wõimalik weel mitu korda eriseadust wälja anda. Nendel motiividel on käesolew paragrahw sisse wõetud.

Juhataja **M. Martna**: Panen § 23 hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 33 häält, wastu 10, seega on § 23 wastu wõetud.

Aruandja **J. Holberg** (loeb): § 24. Wabariigi Walitsusel on õigus käesolewa seaduse elluwõimiseks tarwilikke määrusi anda.

R. Penno (as.): Kuna wiimane paragrahw käsitab õieti elulist osa sellest seadusest, siis on täielik õigus selle paragrahwi puhul härra põllutöoministrilt küsida, missugused kawatsused on selle seaduse elluwõimiseks. See on esiteks.

Teiseks. Kui pika aja jooksul loodetakse käesolewa seaduse alusel põlisele tarwitamisele asunikkudele maid kindlustada. Mina esitan selle küsimuse ja arwan, et see niwõrd eluline on, et härra põllutöominister ei keeldu teateid andmast. Sel puhul pean tähendama, et eriti mina ja terve asunikkude pere näeks heameelega, et pealé kuueaastase rendi-

lepingu, mis ainult ajutine on, teist korda enam ajutist rendilepingut ei sõlmitaks, waid käesolewa seaduse alusel asunikku- dele maa kätte antaks. Kui aga peaks juhtuma, et see seadus, mida praegu wastu wõtame, jääks ainult paberile, siis ei ole weel sellega midagi riigi kindlusta- miseks tehtud. (J. Wain, sd.: Sööda hunti nii palju kui tahad, ikka metsa poole waatab ta!)

Põllutööminister **A. Kerem:** Ma luban enesele ülesseatud küsimuse kohta lühidalt seletada, et selle seaduse elluwõimiseks antakse muidugi walitsuse poolt kõige kiiremas korras juhtnöõrid. Kuid arwesse wõttes tehnilisi kalkulatioone, mis eriti maahindamise juures tarwilikud on, ei ole see igatahes ühe päewa wõi ühe nädala töö, selleks kulub igatahes kuid ära. Kuid ma ütlen, see ei pea selle seaduse elluwõimist kinni. Ka lepingud, mida tuleb kinnitada, ei pea maa põliseks andmisest kinni, need oleksid ehk aastaga kindlasti ära tehtud. Aga peasi, mis selle seaduse teostamist kinni peab ja mis ka seaduses ette nähtud, on maaplaan. Maaplaani walmistamine pole sugugi ühe päewa töö. Mul on waremalt juhused olnud öelda, et plaanide walmista- mine aastat kümme meie maamõõtjate personaali juures wõib kesta. Osa maa- saajatest saab plaani ühe kahe wõi kolme aasta jooksul kätte, kuna aga wiimased peawad tõesti õige mitu aastat ootama.

Juhataja **M. Martna:** Aruandja lõpusõna ei tarwita. Asun § 24 hääleta- misele. (Hääletatakse.) Nähtawa ena- musega on § 24 wastu wõetud, ühes sellega ka kogu sea- dus II lugemisel.

6. **A. de Vries'i** Isiklikus asjus on sõna sõnawõtmine rkl. de Vries'il. isiklikus asjas. **A. de Vries** (sks.):

Härra Jõeäär on täna koosoleku algul ühe minu poolt eile tehtud wahelhüüde kohta isikliku teadaande awaldanud. Kahjuks ei olnud mina koosolekul alguses siin ja ei saanud ta isikliku awaldamise kohta seisukohta wõtta. Ma ei saa aru, mispärast härra Jõeäär sellest wahelhüüdest, mis loomuliku parlamen- taarse elu piirides ennast wäljendas, ise- enese ja oma partei wastu raskeid ähwar- dusi wälja luges. Ma olen kindlal arwa- misel, et härra Jõeäär, kui ta oma hu- mooritundele meelega päitseid pähe ei oleks pannud, sellest wahelhüüdest õieti aru saanud oleks. Rusikat wõi feodalismi minu sõnadest wälja lugeda, näib minul siiski weidi naljakas olewat.

Juhataja **M. Martna:** Kirjalik ettepanek on tehtud koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtawa ena- musega on ettepanek wastu wõetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 8.55 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **J. Tõnisson.**

Abiesimees **M. Martna.**

Sekretäär **T. Kalbus.**

Abisekretäär **J. Piiskar.**

